

**EKONOMICKÁ UNIVERZITA V BRATISLAVE
NÁRODOHOSPODÁRSKA FAKULTA**

Evidenčné číslo: 1001006/I/2015/3533708235

**PRÍSTUPY MERANIA KREDITNÉHO RIZIKA
KORPORÁTNÝCH KLIENTOV BÁNK SR
V NADVÄZNOSTI NA POŽIADAVKY BASEL III**

Diplomová práca

**EKONOMICKÁ UNIVERZITA V BRATISLAVE
NÁRODOHOSPODÁRSKA FAKULTA**

**PRÍSTUPY MERANIA KREDITNÉHO RIZIKA
KORPORÁTNÝCH KLIENTOV BÁNK SR
V NADVÄZNOSTI NA POŽIADAVKY BASEL III**

Diplomová práca

Študijný program: Bankovníctvo

Študijný odbor: 6271 Financie, bankovníctvo a investovanie

Školiace pracovisko: Katedra bankovníctva a medzinárodných financií

Vedúci záverečnej práce: Ing. Mária Schwarzová, PhD.

Bratislava 2015

Bc. Matúš Mokrán

Čestné vyhlásenie

Čestne vyhlasujem, že záverečnú prácu som vypracoval samostatne, a že som uviedol všetku použitú literatúru.

Dátum:

.....

podpis študenta

Pod'akovanie

Ďakujem vedúcej mojej diplomovej práce, Ing. Márii Schwarzovej PhD., za cenné rady, trpezlivosť, odbornú pomoc, pripomienky a rady, ktorými mi pomáhala počas vypracovania mojej diplomovej práce.

ABSTRAKT

MOKRÁŇ, Matúš: *Prístupy merania kreditného rizika korporátnych klientov bánk SR v nadväznosti na požiadavky BASEL III* – Ekonomická univerzita v Bratislave, Národohospodárska fakulta; Katedra bankovníctva a medzinárodných financií – Vedúci záverečnej práce: Ing. Mária Schwarzová, PhD. – Bratislava: NHF EU, 2015, 61s.

Hlavným cieľom záverečnej práce je zhodnotenie vplyvu interného ratingového hodnotenia a zabezpečenia úveru korporátnych klientov bánk SR na stanovenie výšky celkových rizikových nákladov vybranej komerčnej banky (Všeobecnej úverovej banky, a.s.). V rámci čiastkových cieľov diplomová práca porovnáva prístupy najväčších komerčných bánk SR na kapitálovú primeranosť (v nadväznosti na implementáciu pravidiel Basel III) a zabezpečenie úverových pohľadávok. Práca je rozčlenená do 4 kapitol, obsahuje 3 grafy a 13 tabuliek. Prvá kapitola je venovaná súčasnému stavu riešenej problematiky doma a zahraničí, konkrétne definovaniu a porovnaniu retailového a firemného (korporátneho) bankovníctva na Slovensku, charakteristike a rozdeleniu finančných rizík, prístupom k meraniu kreditného rizika a zabezpečeniu kreditného rizika. V ďalšej dvoch častiach skúmame cieľ a práce, metodiku práce a metódy skúmania. Vo štvrtej kapitole sa zaoberáme porovnaním kapitálovej primeranosti a prístupom k zabezpečeniu pohľadávok najväčších troch bánk SR, praktickým prístupom vybranej komerčnej banky k internému ratingovému hodnoteniu korporátnych klientov a vplyvom týchto parametrov na výšku celkových rizikových nákladov. Výsledkom riešenia danej problematiky je zistenie, že čím lepší rating korporátneho klienta a vyššie zabezpečenie úverového obchodu, tým sa znižuje kreditné riziko, čo spôsobuje pokles celkových rizikových nákladov a výhodnejšie podmienky pre samotných klientov Všeobecnej úverovej banky, a.s.

Kľúčové slová:

retailové bankovníctvo, korporátne bankovníctvo, finančné riziko, kreditné riziko, meranie kreditného rizika, korporátny klient

ABSTRACT

MOKRÁŇ, Matúš: *Approaches for measuring credit risk of corporate clients of Slovak Republic in response to the requirements of Basel III* – University of Economics in Bratislava. Faculty of National Economy; Department of Banking and International Finance – Supervisor: Ing. Mária Schwarzová, PhD. – Bratislava FNE, UE, 2015, 61 p.

The main aim of the final thesis is to evaluate the impact of the internal rating and loan security of corporate clients in Slovakia, to determine the total amount of risk costs of selected commercial bank (Všeobecná úverová banka, a.s.) using the own model. Within the partial objectives the final thesis compares approaches of largest Slovak commercial banks to capital adequacy (following the implementation of the Basel III rules) and the collateral for loans. The work is divided into 4 chapters, contains 3 charts and 13 tables. The first chapter is devoted to the current state of the solved problems at home and abroad, namely the definition and comparison of retail and corporate (corporate) banking in Slovakia, the characteristics and the distribution of the financial risks, the approach to measuring credit risk and the ensuring of the credit risk. In the next two sections we examine the objectives, work methodology and methods of examination. The fourth chapter deals with the comparison of capital adequacy and the access to secure the receivables of the three largest Slovak banks, the practical approach of the selected commercial bank to internal rating of corporate clients and the impact of these parameters on the amount of the total cost of risk. The result of the issue is the finding that the better rating of corporate clients and higher collateral of the loan reduce credit risk causing a decrease in total risk costs and more favorable conditions for the clients of Všeobecná úverová banka, a.s.

Key words:

retail banking, corporate banking, financial risk, credit risk, credit risk measurement, corporate client

Zoznam ilustrácií a zoznam tabuliek

Tabuľka č.1: Vývoj celkovej kapitálovej primeranosti najväčších bánk SR

Tabuľka č.2: Priradovanie stupňov rizikovej váhy

Tabuľka č.3: Návrh pre dlhodobé ratingy – štandardizovaný prístup

Tabuľka č.4: Prehľad stupňov interných ratingov korporátnych a retailových klientov VÚB banky

Tabuľka č.5: Vývoj kvality korporátnych úverov VÚB banky podľa interných ratingov

Tabuľka č.6: Tvorba oprav. položiek podľa ratingov korporátnych klientov VÚB banky

Tabuľka č.7: Vývoj prijatých foriem zabezpečenia vo VÚB banke od roku 2007

Tabuľka č.8: Vývoj prijatých foriem zabezpečenia v Tatra banke od roku 2007

Tabuľka č.9: Vývoj prijatých foriem zabezpečenia v Slovenskej sporiteľni od roku 2007

Tabuľka č.10: Porovnanie finančných ukazovateľov podnikov A, a.s. a B, a.s.

Tabuľka č.11: Všeobecné parametre kontokorentného úveru

Tabuľka č.12: Porovnanie celkovej marže VÚB banky vzhľadom k ratingovému hodnoteniu

Tabuľka č.13: Porovnanie celkovej marže VÚB banky vzhľadom k zabezpečeniu úveru

Graf č.1: Kapitálové požiadavky rámca Bazilej III

Graf č.2: Porovnanie vývoja celkovej hodnoty zabezpečenia troch najväčších bánk SR

Graf č.3: Porovnanie celkovej marže VÚB banky pre jednotlivé úverové prípady

OBSAH

Úvod.....	9
1. Súčasný stav riešenej problematiky doma a v zahraničí.....	11
1.1 Súčasný stav riešenej problematiky doma	12
1.2 Súčasný stav riešenej problematiky v zahraničí	22
2. Cieľ práce.....	26
3. Metodika práce a metódy skúmania	27
4. Výsledky práce a diskusia.....	28
4.1 Pôsobenie rizík a obozretné podnikanie bánk v čase finančnej krízy.....	28
4.1.1 Kapitálové požiadavky rámca Basel III.....	30
4.1.2 Kapitálová primeranosť vybraných komerčných bánk SR.....	32
4.2 Prístupy merania kreditného rizika korporátnych klientov vybraných komerčných bánk SR.....	34
4.2.1 Štandardizovaný prístup	35
4.2.2 Prístup interných ratingov.....	38
4.2.3 Praktický prístup využívania interných ratingov vo VÚB banke	40
4.3 Prístupy k zabezpečeniu úverových pohľadávok vybraných komerčných bánk SR	42
4.3.1 Prístup VÚB banky k zabezpečeniu pohľadávok	43
4.3.2 Prístup Tatra banky k zabezpečeniu pohľadávok	45
4.3.2 Prístup Slovenskej sporiteľni k zabezpečeniu pohľadávok	48
4.4 Praktický príklad – vplyv ratingu korporátnych klientov a zabezpečenie úveru na výšku celkových rizikových nákladov.....	49
Záver	57
Zoznam použitej literatúry	59

Úvod

V dôsledku hospodárskej a finančnej krízy, ktorá predstavuje jednu z najhorších globálnych kríz za posledné desaťročia, sa situácia v bankovom sektore v posledných rokoch podstatne zmenila. Vplyvom zníženia výkonnosti svetovej ekonomiky došlo k poklesu hospodárskej činnosti a zastaveniu rastu hrubého domáceho produktu, čo v konečnom dôsledku spôsobilo rast nezamestnanosti a nárast platobnej neschopnosti podnikateľských subjektov i bežného obyvateľstva. Podniky boli, v dôsledku znižovania zákaziek od svojich odberateľov, nútené k čiastočnému zastaveniu či obmedzeniu výroby, na ktorú nadväzovalo znižovanie počtu zamestnancov. Na druhej strane museli podniky znižovať aj ostatné náklady na svoju prevádzku, čím boli zasiahnutí aj ich dodávatelia, ktorí sa následne dostávali taktiež do veľkých problémov. V dôsledku chýbajúcej likvidity a narastajúcich nesplatených pohľadávok začali mať podnikateľské subjekty problémy aj so splácaním svojich záväzkov voči komerčným bankám, ktoré tak čelili narastajúcemu kreditnému riziku.

Komerčné banky na Slovensku monitorujú, merajú a vyhodnocujú prístupy merania kreditného rizika všetkých klientov v nadväznosti na požiadavky kapitálovej primeranosti v zmysle Basel III. Vzhľadom na to, že meranie kreditných rizík je veľmi úzko spojené s finančnou situáciou a hospodárskymi výsledkami každej komerčnej banky, pri meraní kreditného rizika rozdeľujú svojich klientov do jednotlivých portfólií, kde predpokladajú, že pôsobenie kreditného rizika má v konkrétnom portfóliu rozdielnu intenzitu. Meranie kreditného rizika korporátnych klientov je v komerčnej banke veľmi sledované a vyhodnocované v nadväznosti na veľkosť kreditného rizika, a to najmä z dôvodu, že veľké objemy poskytnutých úverov môžu spôsobiť banke veľké straty, čím podstatne ovplyvňujú koeficient kapitálovej primeranosti a výsledok hospodárenia. V súvislosti s touto problematikou komerčné banky vyhodnocujú kreditné riziko korporátnych klientov štandardizovaným prístupom alebo prístupom interných ratingov. Zvolený prístup merania kreditného rizika korporátnych klientov závisí od rôznych interných a externých faktorov.

Správne meranie a riadenie kreditného rizika je jedným z najdôležitejších úloh riadiacich orgánov komerčných bánk na Slovensku. V súvislosti s kvantifikáciou možnej straty, vyplývajúcej z poskytovania úverových obchodov, komerčné banky na Slovensku využívajú viaceré prístupy k meraniu kreditného rizika. Výsledky procesu merania kreditného rizika predstavujú dôležité informácie, na základe ktorých sa komerčné banky

rozhodujú o zrealizovaní úverového obchodu, výške úrokovej sadzby, forme a výške zabezpečenia, tvorbe rezerv či vytváraní opravných položiek. V dôsledku toho sa komerčné banky snažia zabezpečiť čo najpresnejšie a najkvalitnejšie meranie kreditného rizika, ktoré tvorí základ celého procesu riadenia kreditných rizík.

Pri stanovení základných predpokladov, ako dlhodobá udržateľnosť a stabilita bankového portfólia, je veľmi dôležité zvážiť všetky riziká súvisiace s financovaním určitých klientov a ich schopnosť splácať svoje záväzky načas a v plnej výške. Komerčné banky, ako podnikateľské subjekty s cieľom maximalizovať zisk, by mali byť obozretné pri poskytovaní financovania a dodržiavať pravidlá stanovené orgánmi dohľadu, aby tak v prípade výkyvov na finančnom trhu boli včas pripravené a schopné zabezpečiť ochranu finančných prostriedkov svojich klientov.

1. Súčasný stav riešenej problematiky doma a v zahraničí

Bankový sektor na území Slovensku sa v priebehu posledných desaťročí viackrát transformoval a jeho štruktúra sa postupne, na základe globálnych a vnútropolitických udalostí, vyvíjala tak, aby dosiahla súčasný stav, ktorý môžeme nazvať ako značne špecifický. Na rozdiel od ostatných svetových bankových systémov, slovenské bankovníctvo tvoria prevažne komerčné banky, ktoré sa snažia zameriavať na takmer všetky bankové činnosti a ponúknuť tak svojim klientom, fyzickým či právnickým osobám, komplexné služby zahŕňajúce všetky ich potreby. Z toho dôvodu sa väčšina komerčných bánk na Slovensku označuje ako univerzálne banky. Základným znakom takýchto bánk je prepojenie retailového (spotrebiteľského) a korporátneho (firemného) bankovníctva. V rámci retailového bankovníctva sa banky zameriavajú na bežných klientov, fyzické osoby, ktorým poskytujú kompletné služby ako napríklad zakladanie, vedenie, modifikácia či zrušenia bežných účtov, vydávanie a obnovovanie debetných a kreditných platobných kariet, prevod finančných prostriedkov v rámci tuzemského a zahraničného platobného styku, pokladničné služby či úschova hodnôt. Popri zakladaní účtov sa retailové bankovníctvo primárne zameriava na prijímanie vkladov a poskytovanie úver svojim klientom, ktorí tak ukladajú svoje voľné finančné prostriedky na jednej strane alebo si požičiavajú v prípade nedostatku peňazí na druhej strane.

Do popredia sa prílivom informačných technológií a elektronických inovácií dostáva internetové bankovníctvo, umožňujúce prehľad o účtoch a vykonávanie platieb svojich klientov kedykoľvek, po pripojení na internet. Na druhej strane sa firemné bankovníctvo koncentruje na korporátnych klientov, kam patria živnostníci, spoločnosti s ručením obmedzeným, akciové spoločnosti, komanditné spoločnosti a iné podnikateľské subjekty. V tomto prípade sú bankové služby podobné, ako vyššie spomenuté produkty retailového bankovníctva, avšak rozdiel nastáva pri definícii účelu poskytovania služieb (financovania) a prístupe k jednotlivým klientom. Kým retailoví zákazníci využívajú úvery na osobnú spotrebu, korporátni klienti požadujú financovanie na pokrytie svojich prevádzkových či investičných nákladov. Komerčné banky majú k firemným klientom osobitný prístup, ktorý je v porovnaní s bežnými klientmi diametrálne odlišný. Korporátne bankovníctvo pristupuje k svojim klientom výlučne individuálne. Aj napriek tomu, že podnikateľské subjekty sa zlučujú v rámci jednotlivých odvetví, kde patria rovnaké pravidlá a ovplyvňujú ich rovnaké faktory, každý z nich je svojim spôsobom

jedinečný a banka musí skúmať všetky jeho parametre na vytvorenie si celkového dojmu a identifikáciu prípadných potenciálnych rizík, ktoré na základe svojej činnosti môže pre banku predstavovať.

1.1 Súčasný stav riešenej problematiky doma

Komerčné banky predstavujú špecifickú formu podnikateľských subjektov, ktoré sa, na základe svojej činnosti, od ostatných finančných inštitúcií, odlišujú špeciálnymi vlastnosťami a formou pravidiel podnikania. Ekonómka Horvátová, na základe svojich zistení, definuje tri oblasti špecifikácie komerčných bánk – peňažný charakter, cudzie prostriedky a zdroj zisku. Na rozdiel od väčšiny podnikateľských subjektov, bankové produkty nie sú v materiálnej forme, ale majú peňažnú podobu, kedy dochádza k tzv. nákupu a predaju samotných peňazí na základe rôznych pravidiel a podmienok. Zároveň ďalšie špecifikum komerčných bánk predstavuje obchodovanie s cudzími prostriedkami, ktoré tvoria približne 95% všetkých bankových zdrojov, čo samozrejme spôsobuje aj väčšiu náchylnosť na rôzne finančné riziká. Celkovú ziskovosť bánk tvoria predovšetkým úrokové rozdiely medzi jednotlivými bankovými operáciami a zároveň rôzne poplatky (založenie, vedenie bežných účtov, zabezpečenie prevodu peňazí, bankové potvrdenia), ktoré ako neúrokové zdroje predstavujú stále významnejší príjem komerčných bánk.¹

Autor Belás sa vo svojej publikácii dôkladne venuje členeniu bankových činností podľa zamerania bankových aktivít na dva konkrétne typy trhových subjektov:

- a) retailbanking – retailové bankovníctvo, ktoré sa zameriava na poskytovanie bankových služieb a produktov zväčša pre fyzické osoby a drobných živnostníkov. V rámci tejto oblasti bankovníctva záleží hlavne na kvantite služieb a produktov v prevažnej forme pasívnych operácií (vkladov), ktoré pre klientov predstavujú bezpečné uloženie svojich prostriedkov a zároveň efektívne zhodnotenie do budúcnosti.
- b) corporatebanking – firemné bankovníctvo sa na druhej strane špecializuje na podnikateľské subjekty, malé a stredné podniky, veľká firemná klientela a plnenie ich úverových požiadaviek a zabezpečovanie platobného styku s ďalšími obchodnými partnermi.²

¹HORVÁTOVÁ, E. a kol. 2009. *Bankovníctvo*. Žilina: GEORG, 2009. s. 48. ISBN 978-80-89401-03-1.

²BELÁS, J. 2008. *Komerčné banky*. Žilina: GEORG, 2008. s. 53. ISBN 978-80-969161-8-4.

Ekonomovi Belás a Demjan na základe svojich zistení tvrdia, že s podnikateľskou činnosťou všetkých finančných inštitúcií, vrátane bankových subjektov, automaticky súvisí aj riziko, ktoré predstavuje jej nevyhnutnú súčasť. V rámci týchto inštitúcií sa toto riziko nazýva finančné a predstavuje ich možnú finančnú stratu. „*To znamená, že nejde o už existujúcu realizovanú alebo nerealizovanú finančnú stratu, ale ide o stratu v budúcnosti vyplývajúcu z daného finančného alebo komoditného nástroja (devízy, akcie, dlhopisy, komodity, finančné deriváty) resp. portfólia. Už existujúca strata sa tiež označuje ako očakávaná strata a potenciálna strata ako neočakávaná strata. Každá finančná strata znižuje hodnotu (kapitál) inštitúcie a vplýva negatívne na jej budúci vývoj.*“³

Na zabezpečenie proti očakávanej strate využívajú bankové subjekty opravné položky, ktoré sa nachádzajú na strane aktív súvahy. Na druhej strane v prípade neočakávaných strát zasahuje národný orgán regulácie, ktorý na základe výšky týchto strát, určuje vyčleniť určitý objem krycieho kapitálu.

Autor Belás sa ďalej venuje rozdeleniu finančných rizík z hľadiska riadenia aktív a pasív, ktoré pre komerčné banky znamená značne zložitú činnosť, keďže tu pôsobia viaceré ťažko kvantifikovateľné faktory napr. nepredvídateľné tlaky na zmeny úrokových sadzieb, niektorých bilančných položiek či rôzne očakávanie bankových klientov. „*Riziká v oblasti riadenia aktív a pasív možno členiť nasledovne:*

- *všeobecné:*
 - *úverové riziko – riziko, že nebude možné vymôcť pohľadávky v primeranom čase a hodnote*
 - *investičné riziko – riziko poklesu pohľadávok pod ich účtovnú hodnotu*
 - *riziko vynúteného predaja – riziko predaja aktíva v nevhodnom čase, čo znamená nevýhodný predaj istej časti aktív;*
- *špecifické:*
 - *riziko koncentrácie – znamená, že aktivity KB sú koncentrované na úzkom trhu*
 - *riziko presunu splatnosti – v dôsledku jeho pôsobenia je štruktúra aktív a pasív rôzna*
 - *riziko úrokovej nerovnováhy – variabilné úrokové sadzby aktív nie sú synchronizované s flexibilitou pasív“.*⁴

³BELÁS, J. – DEMJAN, V. 2009. *Finančné riadenie komerčnej banky*. Žilina: GEORG, 2009. s. 86. ISBN 978-80-89401-06-2.

⁴BELÁS, J. 2007. *Manažment komerčnej banky*. Trenčín: GC-TECH Ing. Peter Gerši, 2007. s. ISBN 978-80-969189-7-3.

Ekonomka Zimková vo svojej publikácii prezentuje názor na existenciu ďalšieho typu rozdelenia kreditného rizika do nasledovných podskupín. Priame úverové riziko (direct credit risk) si vyžaduje špeciálne zabezpečenie, kedy komerčné banky vytvárajú systém externého alebo interného hodnotenia úverov. Rozdiel v prístupoch bánk k jednotlivým prípadom záleží od klienta, ktorého úveruje. V rámci firemných (korporátnych) klientov sa najčastejšie využívajú externé úverové hodnotenia (external credit rating) poskytované najznámejšími ratingovými agentúrami ako Moody's, Standard & Poor's, Fitch IBCA a iné. Na základe ich skúmania a vyhodnotenia dlhodobého či krátkodobého dlhu, členia jednotlivé spoločnosti do investičného a neinvestičného pásma. Na druhej strane existuje aj interné hodnotenie, ktoré sa využíva pri absentovaní vonkajšieho hodnotenia a komerčná banka ho v zastúpení vzťahového manažéra vytvára na základe viacerých kritérií. Patria medzi ne základné vlastnosti podniku, odvetvie v ktorom potenciálny klient pôsobí, história jeho príjmov, očakávania do budúcnosti či plánovanie. Pre porovnanie, pri retailových klientoch sa zas využíva scoring (bodovanie), ktorého pravidlá si každá komerčná banka určuje sama a patria do ich bankového tajomstva. Druhým typom kreditného rizika je riziko úverových ekvivalentov, ktoré vzniká na základe skúmania problémov vyplývajúcich z položiek mimo bilancie. Medzi tieto položky patria vystavenie záruky, úverového prísľubu, derivátu, akreditívu a iných finančných produktov. V dôsledku neprebehnutia transakcie v čase vyrovnávania medzi obchodnými partnermi, vzniká vyrovnávacie riziko, kedy jedna zo strán nedodrží podmienky obchodu a prípadne za doručený ekvivalent nezaplatí alebo za doručené peniaze neodošle daný ekvivalent. Takéto riziko nastáva hlavne pri obchodovaní s cennými papiermi a ovplyvňujú ho aj technické problémy. Nakoniec v rámci rizika úverovej angažovanosti sa pozoruje problém straty z angažovania sa subjektov voči jednotlivým či skupinám obchodných spoločníkov a ostatným hospodárskym sektorom.⁵

V rámci bankového podnikania nedochádza iba k problémom splácania úveru, ktoré vznikajú následkom zlej finančnej situácie klienta, prípadne neochoty vyplatiť jeho záväzok voči komerčnej banke. Na samotný úverový vzťah vplývajú aj situácia na trhu, likvidita, finančné nástroje, operačné riadenie či legislatívny mechanizmus.

Autor Medved' považuje za jedno z najzávažnejších problémov trhovú riziko, ktoré predstavuje hrozbu straty zo zmien v trhovách cenách. V dôsledku nepriaznivých zmien podmienok na trhu môže dôjsť aj k prehodnoteniu finančný či komoditných nástrojov,

⁵ZIMKOVÁ, E. 2009. *Bankovníctvo*. Banská Bystrica: Univerzita Mateja Bela, Ekonomický fakulta v Banskej Bystrici, 2009. s. 260-261. ISBN 978-80-8083-801-0.

ktoré súvisia s negatívnym vývojom úrokových mier, menového kurzu, ceny akcií či komodít. Na základe týchto definícií môžeme trhové riziko deliť na:

- úrokové - predstavujúce riziko straty z cenových zmien náchylných na úrokové miery,
- menové - ovplyvnené menovými kurzami,
- akciové – citlivé na pohyb cien vybraných akcií,
- komoditné – zamerané na citlivosť zmeny ceny aktív na cenu komodít.⁶

Ekonom Jílek predkladá úvahu o členení trhového rizika o ďalšie dve kategórie, korelačné riziko a riziko úverového rozpätia, z hľadiska zabezpečenia formou derivátov. Pri narušení súvzťažnosti medzi rizikovými nástrojmi, kategóriami, trhmi či menami dochádza k tzv. korelačnému (bázickému) riziku, kedy dochádza k nerovnosti zmien úrokových mier na strane aktív i pasív, prípadne k rozdielnemu dosahu na spotový a derivátový trh. Na druhej strane riziko úverového rozpätia predstavuje riziko straty z rozdielu medzi cennými papiermi s odlišným zhodnotením (štátnymi, podnikovými). *“Úverové rozpätie (credit spread) je rozdiel medzi výnosnosťou do splatnosti daného finančného nástroja a výnosnosťou do splatnosti podobného bezrizikového finančného nástroja; napríklad pri podnikateľských dlhopisoch je možné úverové rozpätie definovať ako rozdiel medzi výnosnosťou do splatnosti podnikového dlhopisu (t.j. dlhopis s úverovým rizikom) a výnosnosťou do splatnosti podobného štátneho dlhopisu (t.j. dlhopis cez úverového rizika).”*⁷

Podľa autorov J. Belása a V. Demjana môžeme riziko likvidity rozdeliť na riziko financovania, predstavujúce stratu v prípade dočasnej platobnej neschopnosti a riziko trhovej likvidity, ktoré vzniká ak je nedostatočná likvidita na trhu s peňažnými nástrojmi, zabraňujúca rýchlemu prístupu k finančnými prostriedkami. Riziko financovania súvisí s nezrovnalosťami v cashflow (peňažných tokoch), vyplývajúce z potreby financovania a investovania a neschopnosťou dodania likvidity na portfólio aktív a pasív v danej splatnosti a úrokovej miere. Základná funkcia pre riadenie rizika likvidity znamená schopnosť banky (v najhorších časoch) poskytnúť dostatok hotovosti, vzhľadom k potrebám svojich klientov i dcérskych spoločností. Na druhej strane riziko trhovej

⁶MEDVEĎ J. 2013. *Banky: história, teória a prax*. Bratislava: Sprint 2 s.r.o., 2013. s. 145. ISBN 978-80-89393-73-2.

⁷JÍLEK, J. 2000. *Finanční rizika*. Praha: GRADA Publishing, 2000. s. 76. ISBN 80-7169-579-3.

likvidity predstavuje problém v rýchlej likvidácii peňažných nástrojov za priaznivých podmienok, v dôsledku nedostatočnej likvidity a primeranej ceny na trhu.⁸

Ekonomka Petrjánošová sa stretáva v bankovom podnikaní aj so špeciálnym typom rizika, ktoré sa od ostatných odlišuje v tom, že sa vzťahuje na všetky činnosti komerčných bánk. Operačné riziko má v jednotlivých publikáciách odlišné definície a delenia, ale najčastejšie sa charakterizuje ako:

- a) transakčné riziko, predstavujúce možnosť straty z chýb vznikajúcich pri zrealizovaní, účtovaní, vyrovnávaní a právnych následkov vyplývajúcich z bankových operácií,
- b) riziko operačného riadenia, spôsobené nedostatkami na úrovni front, middle a back office, kedy dochádza k nešpecifikovaným nadlimitným obchodom, nepovoleným činnostiam obchodníkov, podvodom či nelegálnym prístupom do informačných systémov,
- c) riziko systémov, ktoré vzniká v dôsledku problémov systémovej podpory, napr. omyly v počítačových aplikáciách, prenášaní počítačových dát, matematických vzorcoch alebo podporných systémoch.⁹

Napriek dôležitosti všetkých finančných rizík, svoje dominantné postavenie zaujíma predovšetkým kreditné riziko, a preto mu komerčné banky vynakladajú veľkú pozornosť a snažia sa ho, v rámci každého finančného prípadu, správne riadiť a merať. Dôvodom je jeho kvantifikácia, ktorá predstavuje vypočítanie eventuálnej straty z financovania klienta formou úveru. Pomocou nej sa komerčná banka rozhoduje o zrealizovaní úveru, forme zabezpečenia úveru, stanovení výšky úrokov, vytváraní opravných položiek či forme následného sledovania obchodu.

Ekonomka Gertler vníma definíciu kreditného rizika v širšom zmysle, ako len riziko neschopnosti dlžníka splatiť svoje záväzky načas a v plnej výške. Do kreditného rizika teda zároveň vstupujú aj iné okolnosti, ktoré napríklad súvisia so stratou pri zmene ratingového ohodnotenia dlžníka, či rizika navýšenia jeho kreditnej prirážky. Celková kvantifikácia kreditného rizika sa následne vymedzuje na základe viacerých atribútov:¹⁰

- definovanie príčin zlyhania dlžníka
- celková expozícia v momente zlyhania

⁸BELÁS, J. – DEMJAN, V. 2009. *Finančné riadenie komerčnej banky*. Žilina: Georg, 2009. s. 98. ISBN 978-80-89401-06-2.

⁹PETRJÁNOŠOVÁ, B. 2012. Operačné riziko v bankovom podnikaní. In *BIATEC*. ISSN 1335-0900, 2012, č.10 s. 24-26.

¹⁰SIVÁK, R. – GERTLER, Ľ. – KOVÁČ, U. 2010. *Riziká a modely vo financiách a v bankovníctve*. Bratislava: Sprint 2 s.r.o., 2010. s. 147. ISBN 978-80-89393-44-2.

- výpočet pravdepodobnosti zlyhania
- celkový odhad návratnosti alebo ozdravenie

Ekonomka Poláková tvrdí, že ak chceme vyčleniť kreditné riziko z celého spektra finančných rizík, musíme ho správne identifikovať a tak rozlíšiť, na ktoré bankové činnosti a produkty vplýva. Príčiny spojené s kreditným rizikom pri úverovaní klienta môžu byť rôzne. Ak sa klient dostane do takej finančnej situácii, kedy je voči svojej banke neschopný vyplatiť neuhradené záväzky, hovoríme o riziku klienta. Na druhej strane, ak na neschopnosť platenia finančných spoločností vplývajú politické, spoločenské či iné dôvody, jedná sa o riziko krajiny. Tretia príčina úverového rizika je riziko vyplývajúce z koncentrácie, ktoré vzniká banke pri sústredení sa na rovnakého druhu klienta.¹¹

Autor Medveď sa bližšie zaoberá meraním kreditného rizika: *„Zmyslom merania úverového rizika je kvantifikácia rizika, teda určenie možnej straty z úverových obchodov. Na základe kvantifikácie možnej straty banky uskutoční rozhodnutie o realizácii obchodu, výške úrokovej sadzby a spôsobe jeho zabezpečenia, tvorbe rezerv alebo opravných položiek a o variantoch jeho ďalšieho sledovania.“* Znižovanie kreditného rizika jednotlivých klientov a obchodov predstavuje základnú úlohu každej komerčnej banky. Výpočet bonity klienta a priradenie úverovému obchodu špecifickú ratingovú kategóriu tvoria výsledok merania kreditného rizika. Na základe toho, kto hodnotenie vytvorí poznáme externý (vytvorený ratingovou agentúrou) a interný rating (vytvorený komerčnou bankou samostatne). Na definíciu týchto druhov ratingu sa využíva špeciálna, odlišne široká stupnica, ktorá pri zostavení externého ratingu má tvar písmen alebo kombináciu číslíc a písmen, prípadne definovaná iným označením. Na druhej strane sa pri realizovaní stupňov interných bankových hodnotení používa miešanie rôznych matematických, štatistických modelov či posudky interných odborníkov v banke. Jednotlivé stupne v rámci ratingu predstavujú určitý rozsah rizika, ktorý súvisí s investičnou činnosťou.¹²

Podľa zistení autorky Gertler sa prístupy k meraniu kreditného rizika postupne menili a prešli rôznymi fázami svojho vývoja. Jedným z prístupov je aj metóda výpočtu rizika na základe nominálnych hodnôt expozícií, ktoré sa násobili konštantným číslom 8%, a tak sa vytvárala určitá rezerva na poistenie voči kreditnému riziku. Ďalším prístupom je rizikovo-vážená analýza expozície klientov bánk. V tomto prípade sa jednotlivým rizikovým triedam aktív priradujú určité rizikové váhy. *„Problém však nastal vtedy, keď sa*

¹¹http://www.derivat.sk/files/2014%20financne%20trhy/2014_Jan_KRUR_1PetraPolakova.pdf

¹²MEDVEĎ J. 2013. *Banky: história, teória a prax*. Bratislava: Sprint 2 s.r.o., 2013. s. 303. ISBN 978-80-89393-73-2.

zistilo, že neexistuje rozdiel v disciplíne splácania medzi rôznymi ratingovými kategóriami úverov nachádzajúcich sa v jednej rizikovej triede. Z dôvodu, že úvery zaradené do nižších kategórií mali pri rovnakom objeme kapitálových požiadaviek na krytie kreditných rizík vyšší výnos, ako úvery zaradené do vyšších kategórií, banky sa rozhodli presúvať úvery do nižších kategórií.“ Komerčné banky tak zistili, že existuje možnosť krytia jednotlivých úverových strát kapitálovými požiadavkami v rovnakom objeme, a zároveň dosahovať odlišné výnosy. Tretí prístup, v rámci vývoja fáz prístupov k meraniu kreditného rizika, predstavuje využívanie externých a interných ratingových systémov, ktorý vstúpil do účinnosti na základe návrhu Kapitálovej dohody z Bazileja v roku 2006. Týmto dokumentom sa komerčná banka môže slobodne rozhodnúť, či bude využívať externý alebo interný systém stanovenia ratingov priamo pri určení požiadaviek na vlastné zdroje svojich klientov alebo ako interný odhad výpočtu možnosti zlyhania úverov. Poslednou fázou, ktorá priamo nadväzuje na predchádzajúci prístup k meraniu rizika, je vznik modelov merania, kam patrí napríklad CreditMetrics, KMV, CreditRisk+ a iné, ktoré slúžia na výpočet primeranosti vlastného kapitálu.¹³

Autorka Tkáčová nadväzuje na túto problematiku a venuje svoju pozornosť vybraným modelom merania kreditného rizika. Komerčné banky a ostatné peňažné inštitúcie sa v poslednom čase detailne zameriavajú na presné a kvalitné meranie a riadenie kreditného rizika. Na dosiahnutie tohto cieľa využívajú a zdokonaľujú rôzne úverové metódy, za pomoci ktorých efektívnejšie merajú riziko jednotlivých úverov a zároveň jednoduchšie riadia rizikovosť týchto bankových pohľadávok. „Úlohou úverových modelov je uľahčiť rozhodovanie o tom, ako vytvoriť portfólio pohľadávok, teda aké podniky do portfólia vybrať, a zároveň čo najpresnejšie odhadnúť, akú stratu dané portfólio prinesie. Banka, ktorá má svoje aktíva alokované do rizikových aktív, avšak má vyvinuté nástroje pre aktívne meranie a riadenie týchto rizík a tiež vytvára dostatok opravných položiek a drží dostatok kapitálu, sa v podstate správa obozretnejšie ako banka, ktorá síce investuje do menej rizikových aktív, avšak nemonitoruje (nemeria a neriadi) svoje riziká. Účel použitia modelov úverového rizika možno jednoducho definovať v nasledovných bodoch:

1. *meranie ekonomického rizika spôsobeného zlyhaním alebo znížením ratingového hodnotenia,*
2. *identifikácia zdrojov rizika a ich príspevkov,*
3. *analýza variantov a stresové testovanie,*

¹³SIVÁK, R. – GERTLER, E. – KOVÁČ, U. 2010. *Riziká a modely vo financiách a v bankovníctve*. Bratislava: Sprint 2 s.r.o., 2010. s. 149. ISBN 978-80-89393-44-2.

4. *požiadavky na ekonomický kapitál a jeho alokáciu, zhodnotenie výkonnosti banky, resp. finančnej inštitúcie (napr. pomocou ukazovateľa RAROC).*¹⁴

K problematike aplikovania metód merania kreditného rizika sa vyjadrila ekonómka Gertler, ktorá vysvetľuje, že hlavné princípy tejto aplikácie spočívajú v definovaní konkrétnych oblastí, ktoré môžu najviac využívať výstupy týchto modelov. Patria sem schvaľovanie obchodov, určenie, resp. preskupovanie medzi rizikovými kategóriami, oceňovanie úverov a systém včasného varovania. Pri schvaľovaní obchodov sa jednotlivé metódy merania kreditného rizika využívajú samostatne alebo zároveň s ďalšími parametrami analýzy rizika, ktoré slúžia ako komplexný balík pre schvaľovateľov úverových návrhov. Z hľadiska určenia či preradovania úverových obchodov medzi rizikovými kategóriami, sa využívajú tieto metódy na odvodzovanie ratingových kategórií, ktoré následne uskutočňujú odhad rizikovosti úverov v jednotlivých ratingových kategóriách. Priradenie ratingu tak pomáha komerčnej banke stanoviť podnikateľskú stratégiu do budúcnosti za pomoci definovania úverových limitov. Pri oceňovaní jednotlivých úverových obchodov sa tieto modely zostavujú tak, aby bolo prostredníctvom nich možné stanoviť rizikovú prémie úverových obchodov. Komerčné banky, na základe tejto prémie, upravujú cenu úveru smerom nahor a zabezpečujú sa proti prípadnej strate spôsobenej zlyhaním dlžníka splatiť svoje záväzky. Zároveň sú modely merania kreditného rizika používané ako systém včasného varovania, ktoré zachytávajú prípadné budúce očakávané i neočakávané straty banky.¹⁵

Komerčná banka pri financovaní svojich klientov, počíta s možnými stratami, ktoré vyplývajú z poskytovania úverových produktov, obzvlášť vyplývajúce z kreditného rizika. Pod vplyvom rôznych nepriaznivých udalostí sa klienti banky môžu dostať do finančných problémov a tak stratiť schopnosť vyplácať svoje záväzky voči banke. Na základe rôznych analýz a monitorovaní banka pozná svojich klientov a môže predpokladať, s akým rizikom klient bude a naopak nebude splácať úver a preto sa pred takouto situáciou zabezpečí. Zabezpečenie kreditného rizika predstavuje, z hľadiska istoty a ziskovosti bankového podnikania, najdôležitejšiu oblasť činnosti bánk. Hlavná úloha zabezpečenia znamená na jednej strane kompenzáciu potenciálneho rizika vyplývajúceho z financovania klientov a na druhej strane formu vytvárania vlastných zdrojov, ktoré kryjú možné budúce straty.

¹⁴<http://www.derivat.sk/index.php?PageID=1404/>.

¹⁵SIVÁK, R. – GERTLER, E. 2006. *Teória a prax vybraných druhov finančných rizík*. Bratislava: Sprintvfra, 2006. s. 12-13. ISBN 80-89085-56-3.

Komerčná banka sa tak snaží o vynútenú platbu od dlžníka, v prípade jeho neschopnosti alebo neochoty plniť podmienky vyplývajúce z úverovej zmluvy.

Zabezpečenie kreditného rizika má na základe určitých kritérií, podľa vyjadrení ekonóma Medved'a, rôzne podoby:¹⁶

- a) na základe povahy zabezpečenia
 - osobné – forma ručenia tretej osoby za záväzok klienta voči banky,
 - aktívne – forma ručenia hnutel'ným alebo nehnuteľným majetkom klienta, voči ktorému má banke pohľadávku;
- b) na základe prepojenia zabezpečenia s pohľadávkou, ktorá je zabezpečená
 - abstraktné – znamená osobitné právo oddelené od zábezpeky pohľadávky banky voči klientov, kedy splatenie pohľadávky nemusí znamenať aj zánik tohto práva a ručiteľ má možnosť jeho vrátenia, napr. vo forme blankozmenky,
 - akcesorické – predstavuje nerozdeliteľné spojenie zábezpeky a zabezpečenej pohľadávky, kde splatnosť pohľadávky následne znamená aj ukončenie zabezpečenia.

Podľa autorky Zimkovej sa proces zabezpečenia kreditného rizika skladá aj z časti, ktorá sa venuje definovaniu schopnosti klienta v plnej výške a v požadovanom čase splácať svoje záväzky voči banke. *„Poznáme tri skupiny informácií, ktoré banky používajú pri preverovaní úverovej spôsobilosti klienta:*

1. *Vnútrobankové informácie – banka ich získava z bankového informačného systému (BIS). Sú to prevažne výpisy z účtov, množstvo produktov a služieb, ktoré klient využíval a využíva, úverová evidencia a podobne. Ak má klient svoje účty len v jednej banke, sú tieto informácie pre banku veľmi významné.*
2. *Informácie od klienta – údaje zo žiadosti o úver a z príloh, ktoré sa prikladajú k žiadosti.*
3. *Externé informácie – informácie, ktoré banka získava od ratingových agentúr, špecializovaných kancelárií, obchodných partnerov klienta atď. Na Slovensku banky využívajú najmä Register bankových úverov a záruk, Retailový úverový register alebo informácie zo Sociálnej poisťovne.*¹⁷

Všetky formy prostriedkov slúžiacich na zabezpečenie sa odlišujú svojou mierou likvidity v súvislosti s tvarom zábezpeky úveru, ktorý môže byť finančný alebo

¹⁶MEDVEĎ J. 2013. *Banky: história, teória a prax*. Bratislava: Sprint 2 s.r.o., 2013. s. 304. ISBN 978-80-89393-73-2.

¹⁷ZIMKOVÁ, E. 2009. *Bankovníctvo*. Banská Bystrica: Univerzita Mateja Bela, Ekonomická fakulta v Banskej Bystrici, 2009. s. 231-232. ISBN 978-80-8083-801-0.

nefinančný. Komerčná banka sa preto snaží o určenie prijateľného percentuálneho krytia svojej pohľadávky vo forme záruky vo vzťahu k mieram likvidity týchto jednotlivých foriem. Od začiatku úverového kontraktu, cez trvanie tohto vzťahu až po jeho postupné ukončenie, banka využíva isté metódy, ktoré sa môžu v určitom čase prekrývať. V procese kladného prejednávania by mala zábezpeka úverového vzťahu automaticky obsahovať aj iné metódy vzťahujúce sa k prinúteniu klienta jeho ohrozený bankový záväzok uhradiť.¹⁸

Kreditné riziko jednotlivých úverových obchodov sa počas obdobia, kedy bolo klientom komerčných bánk poskytnuté, neustále mení v závislosti od priebežného stavu odvetvia, v ktorom sa daný klient nachádza, predpokladov na jeho budúci vývoj a jeho momentálna úspešnosť. V dôsledku toho sú komerčné banky nútené, okrem výpočtu samotného kreditného rizika na začiatku úverového obchodu, sledovať jeho vývoj počas celej doby poskytnutia svojim klientom.

Podľa ekonómky Iľanovskej jednotlivé fázy úverové procesu priamo nadväzujú na proces sledovania kreditného rizika a autorka ich člení na týchto päť krokov:¹⁹

1. Žiadosť o poskytnutie úverového obchodu, kedy klient banke popíše svoje momentálne finančné potreby a účel, na ktorý plánuje dané prostriedky použiť, prípadne objasní svoj podnikateľský zámer. Následne banka žiada informácie o spôsobe vrátenie prostriedkov, forme zabezpečenia úveru a obdobie, na ktoré majú byť finančné prostriedky poskytnuté.
2. Úverová analýza, ktorá slúži banke na vyhodnotenie celkového finančného i nefinančného stavu klienta a informuje o jeho celkových schopnostiach a dôveryhodnosti. Banka tak zistí či je klient schopný úver aj splatiť, prípadne aké riziko postupuje pri vzniku takéhoto úverového vzťahu.
3. Podpis zmluvy o úvere, ktorý predstavuje základný právny dokument pre uzavretie úverového obchodu a jeho náležitosti priamo edituje Občiansky zákonník. Do tejto fázy patrí aj následné čerpanie úveru, kedy banka po splnení odkladacích podmienok, uvoľní klientovi finančné prostriedky.
4. Kontrola následných podmienok, kedy banka počas celého priebehu úverového obdobia sleduje jednotlivé podmienky, ktoré boli vopred dohodnuté v zmluve o úvere a nazýva sa aj úverový monitoring.

¹⁸http://www.derivat.sk/files/2012_2013%20novy%20mur/5.Pasivne%20riadenie%20uveroveho%20rizika.pdf.

¹⁹ILANOVSKÁ, J. 2002. *Bankovníctvo pre obchodné akadémie*. Bratislava: IURA EDITION, spol. s r.o., 2002. s. 150-154. ISBN 80-88715-79-2.

5. Splatenie úveru, istina aj všetkých úrokov, po ktorom banka uvoľňuje zabezpečenie a dochádza k ukončeniu úverového vzťahu.

1.2 Súčasný stav riešenej problematiky v zahraničí

Podľa Dvořáka môžeme banku špecifikovať nasledovnou definíciou: „*Banky jsou v podstatě podniky (podnikatelské subjekty), které mají ovšem ve srovnání s podniky v jiných odvětvích ekonomiky řadu specifických rysů projevujících se v jejich postavení a celkovém významu v ekonomice. Na činnost bank se obvykle vztahují i v mnohém odlišná pravidla oproti obecné úpravě podnikání. Základní cíl činnosti banky (ať již definovaný jako maximalizace tržní ceny akcií či maximalizace zisku) je však shodný jako u kteréhokoli jiného podniku.*“²⁰

Autor Král sa venuje špecifikácií bankových operácií, ktoré možno vytriediť na aktívne a pasívne. Najpodstatnejšia časťou po akumulácii kapitálu sú pre banky aktívne operácie predstavujúce zdroj finančných príjmov z poskytovaných úverov. Na druhej strane by sa banka nezaobišla bez pasívnych operácií, ktoré slúžia na získavanie cudzích zdrojov pre potreby aktívnych obchodov.²¹

Podľa autora Jíleka poznáme týchto 5 základných finančných rizík:²²

- úverové (kreditné) riziko
- trhové riziko
- likvidné riziko
- operačné riziko
- obchodné riziko.

Autor Ambrož zaraďuje medzi najstaršie a najdôležitejšie riziká, ktoré sa nachádzajú vo financiách, kreditné alebo úverové riziko, ktoré predstavuje hlavné riziko v bankovom sektore. Z hľadiska finančných inštitúcií je kvantifikácia kreditného rizika značne dôležitá. Predovšetkým sa ňou zaoberajú bankové inštitúcie poskytujúce úvery a kupujúce dlhopisy a iné cenné papiere, ktoré sa viažu na povinnosť klienta vyplatiť dlžnú sumu voči banke. Komerčná banka sa tak dostáva do situácie, kedy vzniká neistota ohľadne schopnosti klienta v budúcnosti načas vyplatiť svoje záväzky. Na základe týchto

²⁰REVENDA, Z. 1996. *Peněžní ekonomie a bankovnictví*. Praha: Management Press, 1996. s. 111. ISBN 80-85943-06-9.

²¹KRÁL, M. 2006. *Bankovnictví I*. Zlín: Akademie centrum, 2006. s. 103. ISBN 80-7318-260-2.

²²JÍLEK, J. 2000. *Finanční rizika*. Praha: GRADA Publishing, 2000. s. 15. ISBN 80-7169-579-3.

skutočností je preto pre komerčné banky a ostatné finančné inštitúcie veľmi dôležité tento typ rizika skúmať a merať. V dôsledku toho musia banky uchovávať dostatočne veľký kapitál na pokrytie kreditného rizika, a zároveň vedieť dokázať svojmu regulačnému orgánu, že je toto riziko zmerané správne.²³

Ďalšie riziko, ktoré patrí v bankovníctve medzi kľúčové, sa zaoberá otázkou likvidity. Riziko likvidity môžeme definovať ako riziko, kedy banka stratí schopnosť vyplatiť svoje finančné záväzky v dobe splatnosti alebo nebude mať dostatok prostriedkov na financovanie svojich aktív. Celý princíp podnikania komerčných bánk je založený na probléme likvidity a rizík, ktoré s ním súvisia, v dôsledku požiadavky trvalej likvidnosti bankovníctva. V prípade, že by požiadali všetci klienti o vrátenie svojich vkladov naraz, banka nedokáže uspokojiť všetky požiadavky o vyplatiť svojich záväzkov, pretože sa ich peniaze nenachádzajú v hotovostnej forme, ale vo forme rôznych formách aktív.²⁴

V dnešnej dobe patria medzi najdôležitejšie aspekty komerčného bankovníctva a financií, podľa českej autorky Pečenej, nové prístupy k meraniu a riadeniu kreditného rizika, ktoré už v druhej polovici deväťdesiatych rokov minulého storočia zaznamenali obdobie najväčšieho rozmachu. Vo väčšine prípadoch, ale nemôžeme povedať, že ide o úplne nové prístupy, keďže sa vyvinuli ako nadstavba už fungujúcich prístupov. Medzi ne patrí aj známy model CreditMetrics, ktorý obsahuje rozvinutý systém výpočtu ratingu, ale zároveň stavia na tradičnej kreditnej analýze. Na druhej strane úplne nový model predstavuje vynález ratingovej agentúry Moody's – KMV zbierajúci dôležité informácie o budúcom úverovanom podniku z cien akcií tejto spoločnosti a nevyužíva klasickú úverovú analýzu. Nové prístupy merania kreditného rizika banky sa okrem štandardných funkcií snažia o vytváranie nástrojov na výpočet kapitálovej primeranosti banky, čo znamená i vymedzenie kapitálových požiadaviek a ekonomického kapitálu komerčných bánk.²⁵

Autor Sekerka tvrdí, že komerčná banka v dôsledku zabezpečenia kreditného rizika vytvára rôzne preventívne činnosti ako stála úverová kontrola, limitácia úverového financovania či posudzovanie úverovej spôsobilosti. Na druhej strane, však aj tak neexistuje plné zabezpečenie úverovej pohľadávky a banka musí znášať istý stupeň rizika. Počas doby trvania úverovania klienta môže nastať dlžníkovi zmena finančná či

²³AMBROŽ, L. 2011. *Měření rizika ve financích*. Praha: Ekopress, s.r.o., 2011. s. 200. ISBN 978-80-86929-76-7.

²⁴<http://www.finance.cz/zpravy/finance/280516-riziko-likvidity-a-jeho-vyznam-v-bankovni-sfere/>.

²⁵PEČENÁ M. 2004. *Řízení rizika a finanční inženýrství*. Praha: Management Press, 2004. s. 97. ISBN 80-7261-113.5.

ekonomická situácia, ktorá nepriaznivo pôsobí na jeho platobnú disciplínu. Zabezpečenie kreditného rizika znamená pre banku, ako podnikateľský subjekt, nástroj pomoci, pri uplatňovaní podlžností voči svojim dlžníkom či iným osobám poskytujúcich ručenie za klienta, voči zabráneniu svojim úverovým stratám.²⁶

Z hľadiska sledovania kreditného rizika sa ekonóm Waterhouse vo svojej publikácii zaoberá otázkou priebežnej kontroly úverového vzťahu, ktorou komerčné banky pozorujú správanie svojich klientov z hľadiska dvoch významných aspektov a ich ďalších súčastí.²⁷

- a) pozorovanie samotných úverov, kam zaraďujeme v praxi hlavne dva druhy činností, priebežné sledovanie informácií o úvere a podrobné previerky úverovaných klientov. V rámci sledovania informácií je dôležité zabezpečiť kontrolu minimálne dvoma oprávnenými osobami - úverovými pracovníkmi. Jeden z nich by sa mal štandardne určité vlastnosti ako napr. to, že sa priamo podieľať na prvotnom rozhodovaní o schválení úverového prípadu a poznal všetky náležitosti, ktoré predchádzali tomuto procesu. Zároveň by mal byť v pravidelnom kontakte s týmto klientom, monitorovať jeho správanie, pozorovať jeho finančné ukazovatele a spravovať celú úverovú dokumentáciu. Ďalší pracovník, nezávisle od prvého, by mal taktiež priebežne kontrolovať úverový proces a prípadne upozorňovať na možné problémy, ktoré v dôsledku neobvyklého správania klienta môžu nastať. Jeho úloha spočíva aj v kontrolovaní zaplataenia rôznych poplatkov, objemu kreditných či debetných platieb, schopnosti klienta uhrádzať úroky i istinu úveru, v pravidelnom kontaktovaní klienta a hodnotenia jeho spokojnosti i napr. úspechov prípadne neúspechov v jeho podnikateľskej činnosti. Dôležité je aj pozorovanie politických či hospodárskych udalostí, ktoré priamo súvisia s činnosťou sledovaného klienta a mohli by mať negatívny dopad na jeho schopnosť platiť načas a v plnej výške svoje záväzky voči banke.

Komerčné banky zvyčajne nevykonávajú podrobné previerky u všetkých svojich klientov, ale zameriavajú sa iba na tých, ktorí spĺňajú isté vopred stanovené pravidlá. Jedným z nich je aj výška úveru, prípadne celková úverová angažovanosť (kumulatívna hodnota všetkých záväzkov) klienta voči banke. Kontrola pri menších úveroch nastáva zvyčajne vtedy, keď sa klient omešká v splatení úroku alebo sitiny, prípadne na jeho účet začne prichádzať menšie množstvo finančných prostriedkov,

²⁶SEKERKA, B. 2005. *Bankovníctví II*. Pardubice: Univerzita Pardubice, 2005. s. 41. ISBN 80-7194-55-791-05.

²⁷WATERHOUSE, P. 1994. *Úvod do řízení úvěrového rizika*. Praha: Management Press, 1994. s. 185-202. ISBN 80-85603-49-7.

ktoré nestačia na pokrytie debetných položiek. Nadlimitné úvery, ktoré predstavujú podstatnú časť úverového portfólia komerčných bánk sa preverujú priebežne aj v dôsledku toho, že pri ich nesplácaní sa môžu banky dostať do značných či existenčných problémov.

- b) pozorovanie stavu celkového úverového portfólia, ktorým komerčné banky venujú pozornosť v dôsledku viacerých rizík, ktoré negatívne vplyvajú na jednotlivé portfóliá. Patrí sem riziko koncentrácie, proti ktorému sa banky zabezpečujú tým, že v rámci konkrétnych miest a regiónoch pozorujú stav určitého zoskupenia úverov a zabraňujú ich nadmernému poskytovaniu. Zároveň sem priradujeme riziko trendu spôsobené určitým negatívnym javom, ktoré ovplyvňuje isté zoskupenie klientov vo vykonávaní vybraných aktivít, zmeny bývania či iných masívnych aktov.

Ekonom Waterhouse zároveň vysvetľuje, že existuje ešte viac foriem predchádzania portfóliových rizík, medzi ktoré patrí aktualizácia limitov. V dôsledku vzniku problémov na úrovni splácania klientov svoje záväzky, komerčné banky vyvinú maximálnu snahu na objasnenie zdroju problému a vyriešiť negatívnu situáciu, napr. vo forme poníženie maximálnej možnej výšky pre poskytnutie úverového obchodu. Na základe toho, sú v rámci interných činností banky pripravované pravidelné prehľady správ o priebehu kontroly úverových portfólií, ako pomoc pre kompetentných úverových pracovníkov.

2. Cieľ práce

Hlavným cieľom diplomovej práce je vyhodnotenie vplyvu interného ratingového hodnotenia a zabezpečenia úveru korporátnych klientov, využitím vlastného modelu, na výpočet výšky celkových rizikových nákladov, ktoré s likvidnou prémieou a biznis maržou slúžia na výpočet „ceny“ poskytnutého úveru. Na vyhodnotenie hlavného cieľa sme si vybrali jednu z najpoužívanejších foriem firemného bankovníctva, kontokorentný úver, ktorý slúži na financovanie prevádzkových nákladov korporátnych klientov.

Pre stanovenie hlavného cieľa sme si vytýčili čiastkové ciele, ktoré úzko súvisia s problematikou prístupov merania kreditného rizika korporátnych klientov bánk SR v nadväznosti na požiadavky Basel III:

- analyzovanie požiadaviek vyplývajúcich z merania kreditného rizika korporátnych klientov bánk SR,
- stanovenie vzájomných vzťahov medzi požiadavkami BASEL III a kapitálovou primeranosťou vybraných bánk SR na účely vyhodnocovania rizík korporátnych klientov,
- vyhodnotenie používania interného ratingového hodnotenia korporátnych klientov v nadväznosti na tvorbu opravných položiek vybranej banky SR,
- posúdenie vplyvu zabezpečenia úveru na kreditné riziko korporátnych klientov vybraných bánk SR.

3. Metodika práce a metody skúmania

Pre účely splnenia vybraných čiastkových cieľov, ktoré nadväzujú na hlavný cieľ, je veľmi dôležité stanovenie správnych metód spracovania diplomovej práce, čím predpokladáme, že ich využitím dosiahneme požadované výsledky stanovené v súlade s hlavným cieľom. V rámci diplomovej práce boli spracované obe základné, empirické i teoretické, metódy skúmania výsledkov práce, ktoré sa využívajú v ekonómii a napomáhajú k dosiahnutiu hlavného cieľa diplomovej práce.

Z hľadiska empirických metód skúmania sa v diplomovej práci použili všetky možnosti: pozorovanie, meranie i experiment. Metódou pozorovania sa definovali základné pojmové aparáty a názory na súčasný stav prístupu merania kreditného rizika vybraných komerčných bánk SR. Meraním sme vypočítali pomer jednotlivých druhov zabezpečení na celkovej hodnote zabezpečenia či percentuálny podiel vytvorených opravných položiek vybranej komerčnej banky na jednotlivých úverových portfóliách podľa ratingového hodnotenia korporátnych klientov. Poslednou empirickou metódou, experimentom, sme prakticky posúdili vplyv ratingového hodnotenia korporátnych klientov a výšky zabezpečenia kontokorentného úveru na výšku celkových rizikových nákladov.

V rámci teoretických metód skúmania problematiky poznáme všeobecné i špeciálne metódy, ktoré sa aplikovali aj v tejto diplomovej práci. Všeobecnou metódou sme analyzovali aj jednotlivé možnosti zabezpečenia úveru, či spôsoby vymáhania v prípade zlyhania korporátneho klienta komerčnej banky. Z hľadiska špeciálnych kvantitatívnych metód sa použila teória grafov, ktorou sa pozoroval vývoj požiadaviek Bazilejského výboru na kapitálovú primeranosť za posledné roky, vývoj celkovej hodnoty zabezpečenia troch najväčších bánk SR či výsledok praktického príkladu vplyvu interného ratingu a zabezpečenia úveru na celkové rizikové náklady vybranej komerčnej banky.

4. Výsledky práce a diskusia

Základné východisko merania kreditného rizika znamená zistenie predpokladu zlyhania klienta pri splácaní svojich úverových záväzkov voči komerčným bankám. Najväčšie komerčné banky na Slovensku preferujú v tomto smere konzervatívny prístup, kedysi za pomoci externých i interných pravidiel, snažia o čo najväčšiu redukciu podstupovaného rizika a dlhodobú ochranu svojich klientov. Medzi externé faktory patrí kontrolná činnosť orgánov dohľadu, Národnej banky Slovenska a Európskej centrálnej banky, ktoré sa snažia do komerčných bánk implementovať najnovšie základné pravidlá Bazilejského výboru, ktoré sa hlavne zameriavajú na požiadavku kapitálovej primeranosti. Na druhej strane komerčné banky uplatňujú aj interné metódy ochrany voči kreditnému riziku, ktoré riadi risk manažment a zameriavajú sa na výpočet interného ratingu svojich klientov či výšky zabezpečenia svojich pohľadávok.

4.1 Pôsobenie rizík a obozretné podnikanie bánk v čase finančnej krízy

V dôsledku zhoršujúcich sa podmienok nedávnej finančnej a hospodárskej krízy došlo k potrebe prepracovaniu dovtedy platných dokumentov Basel II, nakoľko boli schválené v čase, kedy sa skúmali odlišné ciele a parametre, ako po vzniku krízy. Riešenie tejto situácie viedlo k zavedeniu nových pravidiel Basel III, ktoré boli prijaté v júli 2010. Následne sa stanovil proces implementácie týchto pravidiel, ktorý v novembri 2010 prerokovali predstavitelia G20 a jeho konečná verzia bola zverejnená 16.12.2010.

Globálna kríza v rokoch 2008 a 2009 poukázala na viaceré zlyhania dovtedy platných pravidiel a definovala tri základné problémy bankového podnikania. Prvé zlyhanie súviselo s nedostatočným vytváraním kapitálu komerčných bánk, ktorý mal slúžiť na pokrytie prípadných strát súvisiacich z následkami krízy. Viaceré banky sa v dôsledku problému dostatočne pokryť takýto typ rizika dostalo do vážnych problémov a mnohé boli nútené ukončiť svoju činnosť. Riešením bola ich rekapitalizácia a pomoc od vládneho sektora, na ktorú museli prispieť aj daňový poplatníci. Ďalší problém súvisel s používaním podsúvahových položiek - úrokových swapov, opčných kontraktov, forwardových úrokových kontraktov či iných derivátov, kedy komerčné banky umelo zväčšovali svoju bilanciu voči kapitálu prostredníctvom pákového efektu. Na základe toho, tie banky ktoré umiestnili väčšie množstvo prostriedkov do týchto nástroj a intenzívne ich používali, sa

stali viac náchylné na problémy súvisiace s krízou. Tretím závažným problémom bolo v prípade niektorých úverových inštitúcií neadekvátne riadenie svojej likvidity. Komerčné banky často využívali krátkodobé zdroje na financovanie dlhodobých aktív, čím porušovali tzv. „zlaté pravidlo financovania“ a nevedeli rýchlo reagovať na zvýšenú potrebu likvidity svojich klientov a dostávali sa do problémov, ktoré spôsobili zníženie dôvery v ich činnosť.

Kapitálové požiadavky pre finančné inštitúcie poskytujúce úvery a investujúce svoje prostriedky na finančnom trhu, vypracované v dokumentoch Basel III, majú za úlohu zabezpečiť stabilitu týchto spoločností a zároveň preklenúť obdobie výkyvov v ekonomike. Medzi hlavné priority patria podporenie obozretného podnikania komerčných bánk, eliminácia procyklických predpisov v rámci regulovania úverových spoločností, odstránenie problémov súvisiacich s negatívnymi externalitami z pôsobenia dôležitých peňažných inštitúcií, podporovanie likvidity bánk, znižovanie rizík súvisiacich s mimoburzovými derivátmi a odstránenie nadbytočného rizika bankového sektora.²⁸

V rámci komparácie plavidiel regulácie v oblasti bankovníctva sme vyhodnotili, že sa proces regulácie a dohľadu počas posledných rokov zameriaval na kapitálovú primeranosť, pričom sa v súlade s Basel I sústreďoval na kreditné riziko, ku ktorému sa neskôr pričlenili aj trhové riziko a operačné riziko podľa požiadaviek Basel II. V súčasnosti sa proces regulácie zameriava nielen na reguláciu kapitálových požiadaviek, ale aj na problém nedostatku likvidity či ostatných dôležitých položiek bankového manažmentu. Dôvodom doplnenia oblastí regulácie bolo spôsobené skutočnosťou, že nedostatok likvidity a pokles dôvery finančných spoločností vypožičiavať si medzi sebou nadbytočnú likviditu patrili medzi najzávažnejšie problémy súvisiace s prepuknutím a prehlbovaním finančnej krízy.²⁹

Basel III sa v rámci svojich pravidiel (ktoré primárne zameriaval na kapitálovú primeranosť) venoval aj ďalším finančným oblastiam, ktorým skupina G20 predložila nové opatrenia: V rámci finančného dohľadu bolo potrebné získať presnejší dohľad nad systémovým rizikom v domácej i zahraničnej sfére. Z hľadiska finančných derivátov malo dôjsť k ich štandardizovaniu a konkrétne pri osobných štruktúrovaných OTC kontraktov k jednotnému zúčtovaniu. Od stanovenej veľkosti hedgeových fondov musela nastať ich autorizácia a zaťaženie vo forme povinného vykazovania bankovému dohľadu. Ďalej bola stanovená požiadavka na zosúladenie pravidiel a zjednotenie systému globálneho

²⁸http://www.derivat.sk/files/2013%20casopis/2013_Maj_KvalaKvantBasel3.pdf/.

²⁹MEDVEĎ J. 2013. *Banky: história, teória a prax*. Bratislava: Sprint 2 s.r.o., 2013. s. 359. ISBN 978-80-89393-73-2.

účtovníctva, zvýšená kontrolovanosť ratingových agentúr, ktoré musia byť povinne registrované a zrušenie bankových bonusov plynúcich z krátkodobých rizikových operácií.³⁰

Najdôležitejšou otázkou pri riešení problému kapitálových požiadaviek je snaha o stanovenie vyváženého pomeru medzi rastom ziskovosti finančných inštitúcií a zachovaním stability. Orgány regulácie hľadajú optimálnu kvalitu a kvantitu kapitálu finančných a úverových subjektov, ktorá by zaručovala optimálne fungovanie bankového systému. Nedostatočná kapitálová primeranosť zapríčiňuje nestabilitu finančných inštitúcií a obrovské spoločenské náklady v dôsledku potreby zachraňovať ich z verejných zdrojov. Na druhej strane príliš vysoká kapitálová primeranosť oslabuje ekonomický rast a zapríčiňuje neefektivitu vo využívaní potenciálne voľných prostriedkov na stimuláciu ekonomiky.³¹

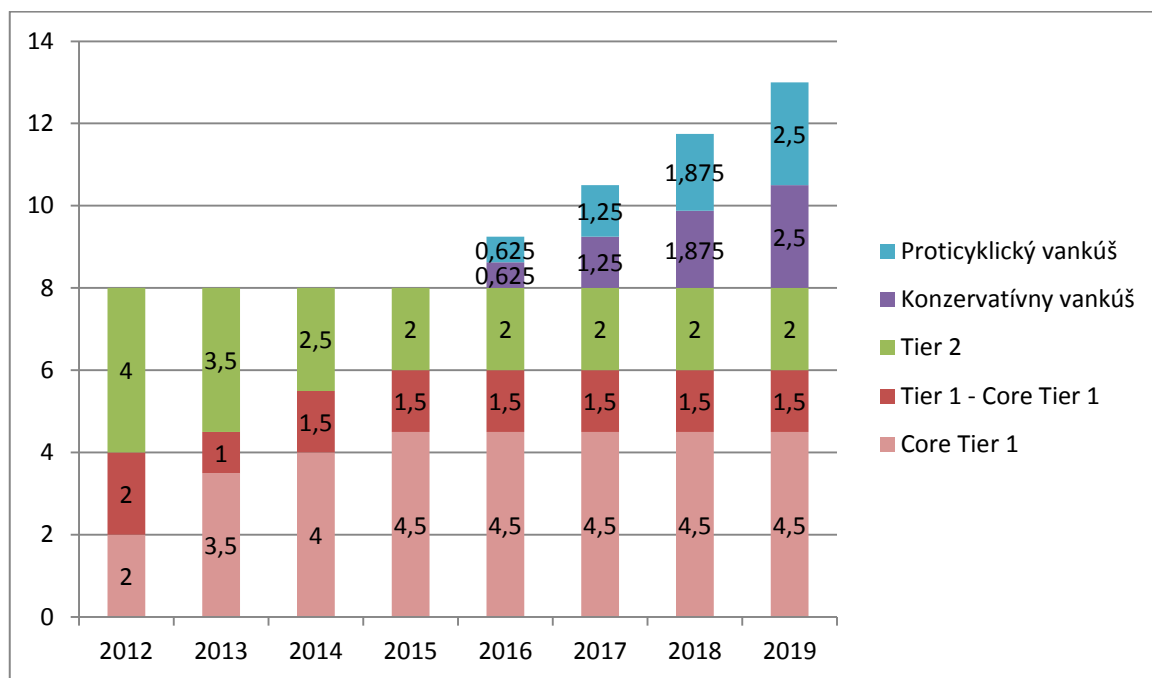
4.1.1 Kapitálové požiadavky rámca Basel III

Nové pravidlá Basel III, z dôvodu zlepšenia kvality kapitálu komerčných bánk, upravili doteraz platné kapitálové požiadavky a stanovili presný časový harmonogram, odkedy a v akom množstve musia banky upraviť svoj kapitál (Graf č.1). Základ nových kapitálových požiadaviek tvoria CoreTier 1, Tier 1, kapitálový konzervatívny vankúš a proticyklický vankúš. Kapitál Tier 2, umožňujúci pokrytie strát v prípade skončenia pôsobenia komerčnej banky a vyplácanie jej akcionárov a veriteľov bol postupne, až do výšky 50%, nahrádzaný Tier 1 a postupne došlo k jeho zjednodušeniu odstránením jeho podkapitol. Hodnota tejto časti kapitálových požiadaviek bola postupne znižovaná zo 4% (do 1.1.2013) až na dnešnú hodnotu 2% (platí od 1.1.2015). Na rozdiel od predošlých pravidiel chýba v Basel III Tier 3, ktorý bol pôvodne používaný na krytie trhového rizika.

³⁰<http://www.theguardian.com/business/2010/sep/13/basel-iii-the-main-points/>.

³¹http://www.derivat.sk/files/2013%20casopis/2013_Maj_KvalaKvantBasel3.pdf/.

Graf č.1: Kapitálové požiadavky rámca Bazilej III

Zdroj: vlastné spracovanie podľa BIATEC – Bazilejské dohody o kapitáli a kapitálová primeranosť bánk.

Kapitál CoreTier 1 predstavuje už splatené a upísané základné imanie komerčnej banky, kam patrí nerozdelený zisk, prioritné akcie, ážiové fondy a vybrané typy cenných papierov. Od 1.1.2013 sa jeho podiel na celkovom kapitáli postupne zvyšoval z 2% až na terajších 4,5%, ktoré už ostanú v platnosti aj naďalej. V rovnakom čase sa navýšila aj ďalšia časť kapitálových požiadaviek, kapitál Tier 1, z pôvodných 4% na súčasných 6%, ktorý zahŕňa okrem už vyššie spomínaného CoreTier 1 aj viaceré cenné papiere, spĺňajúce predpoklady začlenenia do tohto typu kapitálu.³²

V rámci prevencie voči možným budúcim negatívnym udalostiam bol na základe pravidiel Basel III vytvorený tzv. kapitálový konzervatívny vankúš (capital conservation buffer), ktorý sú banky povinné tvoriť od 1.1.2016. Výška tejto kapitálovej požiadavky bude postupne zvyšovaná až na úroveň 2,5% a jej základný cieľ predstavuje pomoc komerčným bankám zvládať nepriaznivé situácie na finančnom trhu. V tomto prípade budú banky nútené k držaniu takéhoto množstva kapitálu, aby ho v prípade nastania ďalšej finančnej a hospodárskej krízy mohli použiť na vykrytie možných strát a finančných

³²SZPYRC, M. – NOVOTA, D. 2013. Bazilejské dohody o kapitáli a kapitálová primeranosť bánk v SR. In BIATEC. ISSN 1335-0900, 2013, č. 7, s. 25.

výpadkov. Výška kapitálového konzervatívneho vankúša bude súvisieť aj s príjmami banky, ktoré budú regulátorom viac obmedzené v prípade, že sa bude príliš blížiť k hraničnej (minimálnej) hodnote (2,5%).³³

Medzi základné zmeny, ktoré priniesli nové požiadavky Basel III, patrí aj zriadenie tzv. proticyklického vankúša (countercyclical buffer), ktorého hlavnou úlohou je dosahovanie výrazne lepšej ochrany bezpečnosti bankových inštitúcií počas obdobia neprimeraného nárastu celkových úverov. Zriadenie proticyklického vankúša predstavuje rozšírenie kapitálového konzervatívneho vankúša. Tvorba proticyklického vankúša, na rozdiel od vytvárania kapitálového konzervatívneho vankúša, nie je pre každú bankovú inštitúciu rovnaká a povinná, ale závisí od nadmerného nárastu poskytovania úverov v danej krajine, čo môže spôsobiť vytváranie nadmerného rizika. Výška proticyklického vankúša sa bude požadovať v rozmedzí 0% do 2,5%. Ak bankové inštitúcie nebudú dodržiavať tieto minimálne hranice, môžu sa dostať do problémov, čím im bude zamedzené vyplácanie dividend či podielov na spätnom odkúpení a bonusov.³⁴

4.1.2 Kapitálová primeranosť vybraných komerčných bánk SR

Skupina VÚB je povinná udržiavať kapitálovú primeranosť, ako pomer medzi kapitálom skupiny a rizikovo váženými aktívami, na požadovanej úrovni vo výške minimálne 8 % v súlade so zákonom o bankách. Do zložky rizikovo vážených aktív zaraďujem rizikovo vážené aktíva z obchodnej i bankovej knihy. Tabuľka č.1 prezentuje, že ku koncu každého roka za sledované obdobie, VÚB Banka spĺňala požadované kritéria a dodržiava tak zákonom stanovenú minimálnu výšku. V roku 2014 Európska centrálna banka vypracovala komplexné vyhodnotenie najvýznamnejších európskych bánk, ktoré pozostávalo z hodnotenia kvality aktív (AQR) a záťažových skúšok. VÚB banka, ktorá od novembra 2014 taktiež spadá pod dohľad Európskej centrálnej banky, na základe výsledkov záťažových testov uspela a splnila požiadavky na kapitál a zároveň aj na kapitál pri negatívnom scenári. Požadované minimálne hodnoty boli na úrovni 8% pre základný kapitál a 5,5 % pre negatívny scenár a záťažový test ukázal, že VÚB banka by ku koncu roka 2016 dosahovala kapitálovú primeranosť na úrovni 15,92 % a v prípade negatívneho scenáru hodnotu 13,82 %.

³³MEDVEĎ J. 2012. *Banky: história, teória a prax*. Bratislava: Sprint 2, 2012. s. 361 - 362. ISBN 978-80-89393-73-2.

³⁴SZPYRC, M. – NOVOTA, D. 2013. Bazilejské dohody o kapitáli a kapitálová primeranosť bánk v SR. In *BIATEC*. ISSN 1335-0900, 2013, č. 7, s. 26.

Tab. č.1: Vývoj celkovej kapitálovej primeranosti najväčších bánk SR

	VUB banka	Tatra banka	Slovenská sporiteľňa
2007	-	10,28%	10,30%
2008	9,32%	9,05%	9,60%
2009	11,73%	12,23%	10,50%
2010	12,51%	10,85%	13,50%
2011	10,61%	12,65%	15,60%
2012	15,95%	14,78%	20,01%
2013	16,76%	16,60%	25,20%
2014	16,06%	19,48%	19,90%

Zdroj: vlastné spracovanie podľa výročných bankových správ.

Tatra banka, podobne ako zvyšné dve banky, dokázala za posledných 8 rokov udržať hodnotu kapitálovej primeranosti nad úrovňou odporúčaných 8 %. V posledných rokoch môžeme pozorovať značný nárast tohto ukazovateľa, ktorým banka chce dokázať svoju stabilitu a zároveň naplňať legislatívne požiadavky, ktoré jej určujú orgány dohľadu. Banka tak dokázala v posledných troch rokoch prekonať hranicu kapitálovej primeranosti vo výške 14 % a navyše tento rok sa priblížila k hodnote na úrovni 19,5 %. Pri výpočte rizikovo vážených aktív Tatra banka začala využívať od začiatku roka 2009 využívať spojenie štandardizovaného prístupu a prístupu interných ratingov. Ak nastane situácia kladného rozdielu medzi opravnými položkami a predpokladanými stratami, banka má možnosť pripojiť tento kladný rozdiel k základnému a dodatkovému vlastnému kapitálu. Samozrejme platí to aj naopak, kedy je tento rozdiel priradený k položke „Odpočítateľné položky od základných a dodatkových zdrojov“, ktorý bol v roku 2014 na úrovni vyše 44 mil. EUR.

Tatra banka naplnila všetky stanovené kritériá stanovené Európskej centrálnej banky a obhájila si tak svoju bezpečnú pozíciu a pokračovanie vo svojej činnosti bez potreby bez dodatočného vlastného kapitálu. V dôsledku toho, Tatra banka bez akýchkoľvek problémov splnila, v rámci daného záťažového testu, požadované minimálne kritériá stanovené európskou centrálnou bankou. V prípade základného scenára prekročila táto banka hodnotu minimálnej požiadavky (8%) o 6,79% , keďže primeranosť vlastného kapitálu Tier 1 (CET1) jej bola nameraná na úrovni 14,79 % a v zároveň, v prípade nepriaznivého scenára, taktiež splnila kapitálové požiadavky, keď dosiahla hodnotu 11,68

% primeranosti vlastného kapitálu Tier 1 (CET1), čo oproti požadovanej minimálnej hodnote 5,5 %, predstavuje viac ako dvojnásobné splnenie kritérií.³⁵

Posledná z trojice najväčších bánk na Slovensku, Slovenská sporiteľňa, podobne ako predchádzajúce banky, spĺňa za celé sledované obdobie požiadavky kapitálovej primeranosti. Najvyššiu hodnotu môžeme pozorovať za rok 2013, kedy sa celková hodnota navýšila na 25,2 %, čo predstavovalo takmer 5,2 % navýšenie oproti predchádzajúcemu roku spôsobené aj navýšením vlastných zdrojov o viac ako 91,27 mil. EUR. Následne v minulom roku 2014 zaznamenávame pokles kapitálovej primeranosti o približne rovnakú sumu na celkových 19,9 %. Hlavnú príčinu predstavuje proces implementácie požiadaviek Basel III, ktorý mal nepriaznivý účinok na vlastný kapitál. Zároveň sa navýšili rizikovo vážené aktíva v dôsledku navýšenia retailového portfólia banky i predpokladaných strát v prípade neschopnosti klientov splácať svoje záväzky. Aj na základe týchto skutočností banka spĺňala požiadavku Európskej centrálnej banky, keď počas celého roka zabezpečila výšku kapitálovej primeranosti nad úrovňou 11,7 %. V dôsledku toho, že aj Slovenská sporiteľňa je od novembra 2014 pod dohľadom Európskej centrálnej banky, musela podstúpiť komplexným hodnotením a záťažovými testami, ktoré bez najmenších problémov splnila, keďže okrem spomínanej kapitálovej primeranosti 19,9 % dosiahla v prípade negatívneho vývoja hodnotu 19,5 %, čo je vysoko nad požiadavkou regulátora vo výške 5,5 %. Na základe toho banka obhájila svoju finančnú stabilitu, kedy aj pri nepriaznivých situáciách na trhu dokázala odolať bez dodatočného kapitálu.

4.2 Prístupy merania kreditného rizika korporátnych klientov vybraných komerčných bánk SR

Komerčné banky na Slovensku, ešte predtým, ako poskytnú svojim korporátnym klientom určitý druh financovania, prechádzajú presne stanovenými krokmi úverového procesu, na základe ktorého sa rozhodnú, či schvália daný prípad a za akých podmienok. Na začiatku prípravy úverového návrhu požadujú banky kompletne informácie od svojich klientov. Patria sem údaje o základných parametroch spoločností ako napr. odvetvie ich podnikateľskej činnosti, počet rokov pôsobenia, počet zamestnancov, výhľad do budúcnosti, dodávateľsko-odberateľská štruktúra, dlhová služba a pod. Dôležitou súčasťou prípravy financovania je predloženie finančných výkazov (súvaha, výkaz ziskov a strát,

³⁵<http://www.tatrabanka.sk/tlacova-sprava/5200876/tatra-banka-bez-problemov-obstala-v-hodnoteni-kvality-aktiv-a-zatazovych-testoch-ecb-.html/>.

výkaz cashflow), na základe ktorých banka odkryje finančný stav spoločnosti a okrem iného vie napr. zistiť, ako veľké financovanie si klient môže momentálne dovoliť. Následne po spracovaní úverového prípadu dochádza k procesu posudzovaniu rizika, ktorého najdôležitejšiu časť predstavuje meranie kreditného rizika.

Proces merania kreditného rizika komerčné banky používajú na vypočítanie bonity klienta a začlenenie konkrétneho úverového obchodu do presne stanovenej ratingovej kategórie. Pri stanovení pravdepodobnosti zlyhania klienta predstavuje hlavnú úlohu rating, na základe ktorého sa vyjadruje pravdepodobnosť splatenie svojich záväzkov načas a v plnej výške. Okrem ratingového hodnotenia patrí do celkového určenia kreditnej kvality klienta aj tzv. skóringové modely, ktoré sa zameriavajú na štatistické analýzy pri meraní rizika jednotlivých podnikateľských odvetví či produktov.³⁶

Základnými parametrami merania kreditného rizika sú ratingový stupeň a ratingová kategória ktorá je stanovená pre príslušný ratingový stupeň. Na základe prístupu k meraniu kreditného rizika sa jednotlivým ratingovým stupňom priručujú rizikové váhy, ako presne stanovené ukazovatele kreditného rizika. V závislosti od vybraného prístupu merania kreditného rizika sa riziková váha stanovuje fixne, podľa daného ratingového hodnotenia, alebo na základe skupiny faktorov prislúchajúcich k danému ratingu. V nadväznosti na bazilejské dohody existujú pre meranie kreditného rizika dva základné metódy na výpočet výšky regulačného kapitálu.³⁷

- a) štandardizovaný prístup
- b) prístup interných ratingov
 - základný prístup (Foundation IRB)
 - pokročilý prístup (Advanced IRB)

4.2.1 Štandardizovaný prístup

Na základe štandardizovaného prístupu sa vo všeobecnosti stanovuje ratingové hodnotenie a počíta riziková váha za pomoci externých ratingových agentúr (ECAI) a agentúr na podporu vývozu (ECA). Potreba zabezpečovania ratingových hodnotí externou formou súvisí s neschopnosťou zabezpečenia merania kreditného rizika všetkých bankových subjektov, keďže tento postup vyhotovenia presného a kvalitného hodnotiaceho systému a jeho následné zavedenie je časovo a finančne značne náročné. V súvislosti s týmto procesom sa pri stanovení hodnoty rizikovo vážených expozícií ku korporátnym

³⁶http://www.derivat.sk/files/2014%20financne%20trhy/2014_Jan_KRUR_1PetraPolakova.pdf/.

³⁷http://www.ekf.vsb.cz/export/sites/ekf/rmfr/.content/galerie-dokumentu/2008/prispevky/Sivak.Rudolf._Gertler.C5ubomira.pdf/.

klientom komerčnej banky, za pomoci prideleného ratingového hodnotenia od externej ratingovej agentúry, definujú a pridelujú jednotlivé rizikové váhy.³⁸

V dôsledku toho, že jednotlivé ratingové agentúry používajú odlišné metódy hodnotenia a následne vykazujú rozdielne výsledky, ich komerčné banky často využívajú pri analýze svojich klientov. Ratingové agentúry zbierajú informácie o daných klientoch a na ich základe vytvárajú hodnotenie, ktorý sa vo všeobecnosti skladá z hodnotenia verejných i interných informácií. Výsledkom tohto procesu je samotný rating vybraného klienta zahŕňajúci všetky potrebné aspekty interného i externého prostredia. V rámci interného sa hodnotia sa skúmajú silné aj slabé stránky klienta, jeho výkonnosť v danom odbore podnikania, zverejnené finančné výkazy, stabilita klienta či potenciál do budúcnosti. Na druhej strane externé hodnotenie skúma vplyv legislatívy, mieru konkurencie, postavenie na trhu či politickú situáciu v krajine činnosti klienta. Po zhodnotení všetkých faktorov ratingová agentúra stanoví finálny rating, ktorý zároveň zahŕňa aj prvky kvantitatívneho a kvalitatívneho hodnotenia.³⁹

Na základe jednotlivých stupňov kreditnej kvality klienta sa určuje riziková váha, ktorá je v rozmedzí od 20-150% (Tab. č.2). V prípade, že ratingové hodnotenie firemných klientov od príslušnej ratingovej agentúry nie je k dispozícii, dochádza k prideleniu rizikovej váhy v hodnote 100% prípadne rizikovej váhy krajiny pôsobenia klienta (na základe toho, ktorá hodnota je vyššia).⁴⁰

Tab. č.2: Prirad'ovanie stupňov rizikovej váhy

Stupeň kreditnej kvality	1	2	3	4	5	6
Riziková váha	20%	50%	100%	100%	150%	150%

Zdroj: spracované podľa Opatrenia NBS č. 4/2007.

V súvislosti so štandardizovaným prístupom sa pri hodnotení kreditného rizika komerčné banky riadia ratingovým hodnotením a rizikovými váhami, ktoré stanovujú externé ratingové agentúry a agentúry na podporu exportu. Na akceptáciu daných ratingových agentúr je potrebný súhlas národnej banky v danej krajine pôsobenia korporátnych klientov. Národná banka Slovenska akceptuje nasledovné svetové ratingové

³⁸http://www.ekf.vsb.cz/export/sites/ekf/rmfr/.content/galerie-dokumentu/2008/prispevky/Sivak.Rudolf._Gertler.C5ubomira.pdf/.

³⁹<http://hnonline.sk/c1-55793050-proces-udelovania-ratingu/>.

⁴⁰Opatrenie NBS č. 4/2007.

agentúry: Moody's Investors Service Ltd., Fitch Ratings, Standard&Poor's Financial Services LLC, McGraw-Hill International Limited.⁴¹

Prehľad dlhodobých ratingov jednotlivých ratingových agentúr sme vyhodnotili na základe Tabuľky č.3.

Tab. č.3: Návrh pre dlhodobé ratingy – štandardizovaný prístup

Stupeň kvality	S&P	Moody's	Fitch Ratings	Obchodné spoločnosti	Inštitúcie		Štáty a centrálné banky
					Splatnosť > 3 mesiace	Splatnosť 3 mesiace a menej	
1	AAA až AA-	Aaa až Aa3	AAA až AA-	20%	20%	20%	0%
2	A+ až A-	A1 až A3	A+ až A-	50%	50%	20%	20%
3	BBB+ až BBB-	Baa1 až Baa3	BBB+ až BBB-	100%	50%	20%	50%
4	BB+ až BB-	Ba1 až Ba3	BB+ až BB-	100%	100%	50%	100%
5	B+ až B-	B1 až B3	B+ až B-	150%	100%	50%	100%
6	CCC+ a horšie	Caa1 a horšie	CCC+ a horšie	150%	150%	150%	150%

Zdroj: spracované podľa http://www.nbs.sk/_img/Documents/DFT/BD/FAQ/ra_inf.pdf.

V štandardizovanom prístupe merania úverového rizika sa hodnota rizikovo vážených aktív stanovuje nasledovne:⁴²

$$RWA = RW \times E,$$

kde: RWA = rizikovo vážené aktíva;

RW = riziková váha;

E = hrubá hodnota expozície.

Bazilejský výbor pre dohľad v rámci štandardizovaného prístupu definuje predpokladanú mieru nastatia zlyhania, výška straty v prípade zlyhania, hodnoty expozícií

⁴¹http://www.derivat.sk/files/2014%20financne%20trhy/2014_Jan_KRUR_1PetraPolakova.pdf/.

⁴²SIVÁK, R. - GERTLER, I. - KOVÁČ, U. 2010. *Riziká a modely vo financiách a v bankovníctve, druhé vydanie*, Bratislava: Sprint dva, 2010, s. 284. ISBN 978-80-89393-44-2.

v prípade zlyhania a dobu splatnosti expozície. Orgán dohľadu navyše charakterizuje aj spôsoby eliminácie kreditného rizika, ako napr. finančné zabezpečenie, bankové či peňažné záruky, kreditné deriváty, netting expozícií a podsúvahové položky.⁴³

Situácia na Slovensku je však taká, že väčšina korporátnych klientov bánk nemá pridelené ratingové hodnotenie od externej agentúry. V dôsledku toho, ak nastane situácia, kedy takýto klient chce požiadať svoju banku o finančné prostriedky formou úveru, musí počítať s pridelením rizikovej váhy vo výške 100%. Tým pádom možno pozorovať určité nedostatky v tomto hodnotiacom prístupe, keďže nedokonalým stanovením bonity sa znižuje pravdepodobnosť korektného určenia kapitálovej primeranosti banky.

4.2.2 Prístup interných ratingov

Na základe prístupu interných ratingov majú komerčné banky povolenie, pre účely kapitálovej primeranosti, využívať na hodnotenie svojich klientov vlastný ratingový systém. Interné ratingové hodnotenie musí byť schválené národným regulátorom, ktorý rozhodne, či je daný systém nastavený správne a môže slúžiť ako relevantný nástroj na hodnotenie bankových klientov. Pre komerčnú banku predstavuje takýto spôsob hodnotenia klientov viacero výhod, keďže sa dokáže prispôbiť i jednotlivým produktom či regiónu pôsobenia klienta. Na rozdiel od štandardizovaného prístupu sa využitie vlastných ratingových modelov vyznačuje nižšou potrebou vlastných prostriedkov, čím predstavuje pre banky veľmi zaujímavé riešenie optimalizácie nákladov a následné využitie našetrených prostriedkov na ďalšie obchodovanie. Problémom modelu spočíva v náročnej dostupnosti historických dát, ktoré nie sú na trhu oceňované a zároveň v krátkom časovom horizonte v rozmedzí jedného a viac rokov, čo môže komplikovať stanovenie presných údajov na účely výpočtu ratingového hodnotenia.⁴⁴

Na rozdiel od štandardizovaného prístupu sa prístupy interných ratingov prezentujú väčšou zložitou, náročnosťou na dostupné informácie či citlivosťou na kreditné riziko. V prípade, ak sú komerčné banky schopné vypočítať rizikovosť daného financovania, prístupy interných ratingov im dokážu zabezpečiť nastavenie kapitálovej primeranosti k podstupovanému riziku. Vo všeobecnosti možno interné ratingy deliť na dva prístupy. Základný prístup (Foundation IRB) sa využíva ako interných predpokladov pravdepodobnosti zlyhania klienta, ktoré vykonáva banka a skúma tak, aká veľká je

⁴³http://www.derivat.sk/files/2014%20financne%20trhy/2014_Jan_KRUR_1PetraPolakova.pdf/.

⁴⁴http://www.ekf.vsb.cz/export/sites/ekf/rmfr/.content/galerie-dokumentu/2008/prispevky/Sivak.Rudolf._Gertler.C5ubomira.pdf/.

možnosť nesplatenia svojich úverových pohľadávok. Na druhej strane pokročilý prístup (Advanced IRB) umožňuje bankám možnosť výberu pri stanovení rizikových faktorov, ktoré sú súčasťou výpočtu jednotlivých rizík.⁴⁵

V prístupe interných ratingov sa hodnota rizikovo vážených expozícií voči podnikateľským subjektom, verejným inštitúciám, štátu a centrálnym bankám stanovuje nasledovne:⁴⁶

$$\text{HRVE} = \text{RW} \times \text{EAD}$$

kde: HRVE = hodnota riziko váženej expozície

RW = riziková váha

EAD = hodnota expozície

Na základe prideleného interného ratingu sa jednotlivé rizikové váhy pričleňujú ako funkcie podľa základných IRB prístupov. Zároveň si každá komerčná banka stanovuje hodnotu pravdepodobnosti zlyhania svojich klientov, ktoré priamo nadväzuje na ich interné ratingové hodnotenie. Bazilejský výbor pre dohľad, rovnako ako v súlade so štandardizovaným prístupom, priamo upravuje hodnotu expozícií a objem celkových strát, v prípade neschopnosti klienta splatiť svoje záväzky včas a v plnej výške. Na účely znižovania kreditného rizika sa využívajú, okrem všetkých typov zabezpečenia ako pri štandardizovanom prístupe, zároveň aj obchodné pohľadávky a ostatné fyzické aktíva spĺňajúce stanovené požiadavky. Na základe týchto náležitostí komerčné banky za pomoci základného prístupu IRB používajú interné hodnotenie iba pre účely pravdepodobnosti zlyhania svojich klientov a zvyšné odhady s riadia pomocou pravidiel stanovených orgánmi regulácie.⁴⁷

Základnú funkciu interného hodnotenia korporátnych klientov predstavuje rozhodnutie komerčnej banky, či na základe predloženého úverového návrhu dané financovanie schváli alebo zamietne. Podstata tohto prístupu spočíva v priradení jednotlivých expozícií do určitých skupín, ktoré sa následne, po preskúmaní príslušných znakov, rozdelia do ratingových pásiem. Každé pásmo má priradený percentuálny predpoklad defaultu, a navyše pri pokročilom prístupe sa stanovujú i ďalšie faktory,

⁴⁵http://www.derivat.sk/files/2014casopisforfin/FF_2014_November_Haliakova_Uv_Riziko.pdf/.

⁴⁶Opatrenie NBS č. 4/2007.

⁴⁷http://www.derivat.sk/files/2014%20financne%20trhy/2014_Jan_KRUR_1PetraPolakova.pdf/.

potrebné pre výpočet kapitálovej primeranosti a využívajú sa tu stratégie znižovania rizika a sekuritizácia.

4.2.3 Praktický prístup využívania interných ratingov vo VÚB banke

VÚB banka pri meraní kapitálovej požiadavky vo všeobecnosti využíva štandardizovaný prístup na stanovenie ratingu svojich klientov pre výpočet rizikovej váhy. V súvislosti s povolením orgánu dohľadu (Národnej banky Slovenska), pre účely výpočtu kapitálovej požiadavky pre kreditné riziko a riziko protistrany, začala táto banka od júla 2012 využívať pokročilý prístup interných ratingov (Advanced IRB) pre portfólio rezidenčných hypoték a od júna 2014 aj pre ďalšie oblasti - právnické osoby podnikatelia a retail malí podnikatelia. Základný prístup interných ratingov (Foundation IRB) banka používa pre tie korporátne expozície, pri ktorých nemá prístup k parametru LGD⁴⁸. Pre zvyšné skupiny aktív, kde banka stále využíva štandardizovaný prístup na výpočet kapitálových požiadaviek, postupne pracuje na vývoji ďalších ratingových modelov a zároveň podľa plánu prezentovaného orgánu dohľadu, pokračuje v aplikácii úplného prechodu na pokročilý prístup interných ratingov.

Tab. č.4: Prehľad stupňov interných ratingov korporátnych a retailových klientov VÚB banky

Veľkí korporátni klienti, SME	Retail Malí podnikatelia a Spoločenstvá vlastníkov bytov	rizikový profil
I1 – I4	I3 – I4	veľmi nízky
I5 – I6	I5 – I6	Nízky
M1 – M2	M1 – M2	nižší – stredný
M3 – M4	M3 – M4	Stredný
R1 – R3	R1 – R3	vyšší – stredný
R4 – R5	R4 – R5	Vysoký
D	D	Default

Zdroj: vlastné spracovanie podľa výročnej správy VÚB banky.

⁴⁸ LGD – strata v prípade zlyhania, ktorá predstavuje pomer straty z expozície k hodnote nesplateného záväzku.

Tabuľka č.4 prezentuje prehľad jednotlivých stupňov interných ratingov pre retailové aj korporátne bankovníctvo. Na druhej strane pre špecializované financovanie, kam patria ratingové skupiny projektové financovanie (PF – Project Finance), špecializované podniky (SPV – Special Purpose Vehicles) či financovanie nehnuteľností (RED – Real Estate Development). Ako sme na základe Tabuľky č.4 vyhodnotili, VÚB banka od roku 2012 uplatňuje tzv. „slotting prístup“, kedy sú tieto skupiny klientov rozdelené do piatich kategórií, (Strong, Good, Satisfactory, Weak a Default). Tieto kategórie sú taktiež stanovené nariadením Európskeho parlamentu a Rady EÚ č. 575/2013 ako „nariadenia CRR“.

Tab. č.5: Vývoj kvality korporátnych úverov VÚB banky podľa interných ratingov

v tis. EUR	rating	2010	2011	2012	2013	2014
Veľkí korporátni klienti, SME	I1 - I6	523 608	657 685	715 589	710 594	837 751
	M1 - M4	890 205	944 909	717 711	668 002	681 386
	R1 - R5	639 043	686 237	287 092	248 172	333 695
	D (default)	81 724	99 696	79 950	47 248	75 098
Špecializované financovanie – SPV, PF a RED	Strong	-	-	146 521	95 750	104 043
	Good	-	-	241 818	296 335	312 348
	Satisfactory	-	-	267 581	275 937	352 135
	Weak	-	-	93 151	122 105	70 769
	Default	-	-	-	-	3 464
Ostatné	bez ratingu	450 186	638 996	505 009	495 894	385 710
Spolu	-	2 584 766	3 027 523	3 054 422	2 960 037	3 156 399

Zdroj: vlastné spracovanie podľa výročných správ VÚB banky.

Na základe Tabuľky č.5 sme zhodnotili postupný vývoj poskytovania úverov korporátnym klientom od roku 2010, kedy VÚB banka začala s používaním nového interného ratingového systému. Od roku 2012 sú hodnoty úverov v dôsledku oddelenia ratingu špecializovaného financovania rozdelené, a tak sa v porovnaní s predchádzajúcimi rokmi ťažšie porovnávajú. Napriek tomu je zjavné, že banka sa snaží postupne navyšovať angažovať voči klientom s najvyšším ratingom, keďže, pre porovnanie, v roku 2010 podiel úverov pre ratingovo najlepších klientov predstavoval úroveň 20,26 % a v roku 2014 viac ako 29,84 % (rating I1-I6 a Strong). Dôvod takéhoto správania banky je jasný, keďže vysoká bonita klientova má viacero výhod, ktoré sú jednoznačne potvrdené aj v ďalšej

Tabuľke č.6, kde môžeme pozorovať tvorbu opravných položiek podľa jednotlivých ratingov korporátnych klientov. Bonitné, vysoko hodnotené úvery vyžadujú minimálne opravné položky, na úrovni približne 0,12 %, čo pozitívne vplýva na znižovanie nákladov a maximalizáciu zisku banky.

Tab. č.6: Tvorba oprav. položiek podľa ratingov korporátnych klientov VÚB banky

v tis. EUR	rating	2013			2014		
		hrubá hodnota	opravné položky	% podiel	hrubá hodnota	opravné položky	% podiel
Veľkí	I1 - I6	710 594	813	0,11 %	837 751	990	0,12 %
korporátni	M1 - M4	668 002	6 684	1,00 %	681 386	5 459	0,80 %
klienti,	R1 - R5	248 172	26 090	10,51 %	333 695	14 266	4,28 %
SME	D (default)	47 248	31 486	66,64 %	75 098	52 925	70,47 %

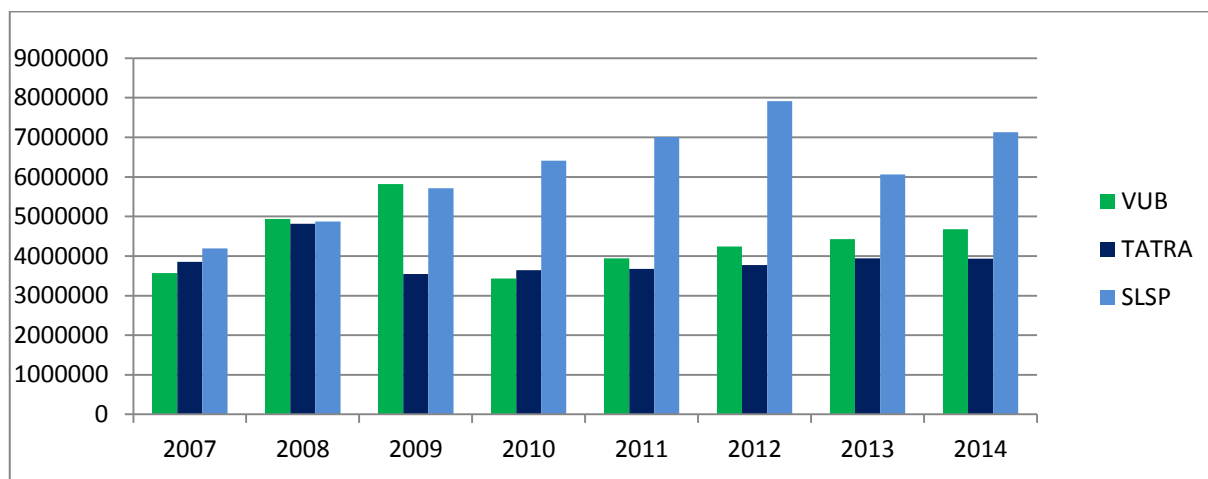
Zdroj: vlastné spracovanie podľa výročnej správy VÚB banky.

4.3 Prístupy k zabezpečeniu úverových pohľadávok vybraných komerčných bánk SR

Komerčné banky na Slovensku sa pri rozhodovaní o schválení, prípadne neschválení úveru, zameriavajú aj na hodnotu zabezpečenia úveru, ktorá v prípade neschopnosti klienta splatiť svoje neuhradené záväzky voči bankám včas a v plnej výške, plní funkciu náhradnej formy splatenia úverového obchodu. Zabezpečenie môže mať formu viacerých finančných i nefinančných prostriedkov ako hnutel'ný či nehnuteľný majetok, pohľadávky, blankozmenka, aval zmenky (prevzatie záväzku uhradiť zmenku), cenné papiere, garancie a iné. V prípade hnutel'ného a nehnuteľného majetku (okrem pozemku) musí dlžník takúto formu zabezpečenia poistiť minimálne do hodnoty poskytnutého financovania. Okrem základných povinností klienta, ako predkladanie dokladov o zaplatení poisťného, musí na základe zmluvy o zriadení záložného práva predložiť banke oznámenie poisťovni o zriadení takéhoto záložného práva. Každý typ financovania korporátnych klientov si vyžaduje použitie presne stanovených druhov zabezpečenia, ktoré úzko súvisia s účelom financovania. Zároveň štandardný prístup komerčných bánk je taký, že preferujú čo najvyššie zabezpečenie úveru resp. čo najvyšší podiel zabezpečenia na celkovej hodnote úveru. Všetky typy zabezpečenia majú presne stanovený koeficient akceptovateľnosti všeobecnej hodnoty, ktorý určuje akú hodnotu

takéhoto zabezpečenia komerčná banka skutočne akceptuje. Medzi hlavné nástroje vymáhania (uplatnenie tejto zábezpeky) patria exekúcia, dražba či konkurz, čo samozrejme závisí od formy zabezpečovacieho prostriedku.⁴⁹

Graf č.2: Porovnanie vývoja celkovej hodnoty zabezpečenia troch najväčších bánk SR (tis. EUR)

Zdroj: vlastné spracovanie podľa výročných správ VÚB banky.

Hodnota celkového zabezpečenia sa v dôsledku procesu aktualizácie a poskytovania nových úverov neustále mení. Podľa Grafu č.2, ktorý porovnáva absolútnu hodnotu zabezpečenia najväčších bánk na Slovensku, môžeme sledovať nerovnomerný vývoj a odlišné stratégie jednotlivých bánk. Ako vidíme, Slovenská sporiteľňa takmer po celé sledované obdobie jednoznačne dominuje a od roku 2010 sa hodnota zabezpečenia jej klientov pohybuje nad úrovňou 6 mld. EUR, čo je spôsobené nárastom poskytovania úverov a stabilnej hodnoty jednotlivých zábezpek. Na druhej strane môžeme pozorovať uvedené hodnoty zabezpečenia v Tatra banke, ktoré aj napriek navýšeniu jej úverových pohľadávok ostávajú takmer na rovnakej úrovni, čo môže byť spojené so stratégiou akceptácie väčšieho kreditného rizika, čím sú jej úvery dostupnejšie pre širšiu skupinu (aj menej bonitných) klientov.

4.3.1 Prístup VÚB banky k zabezpečeniu pohľadávok

Na pomoc pri riadení a znižovaní kreditného rizika využíva VÚB banka politiku zabezpečenia, ktorá v dôsledku výkyvov na finančnom trhu predstavuje neoddeliteľnú

⁴⁹<http://www.firemneuvery.sk/firemneuvery/5-Bankove-poradenstvo/64-Zabezpecenie-uveru/>.

súčasť tohto procesu. Zabezpečenie využíva banka hlavne ako nástroj, vďaka ktorému sú klienti v prípade defaultu schopní splatiť svoje nesplatené záväzky. Politika zabezpečenia patrí do dokumentu Credit Risk Charter a jej hlavným cieľom je stanoviť určité pravidlá pre bežné a štandardné skupiny zabezpečenia, ktoré VÚB bankou akceptuje pri poskytovaní úverových obchodov. Patria sem nasledovné atribúty:

- princípy právnej vymožitelnosti
- princípy procesu ohodnocovania, ktorý má za výsledok hodnotu akceptovateľnú bankou (HAB) pre každý druh zabezpečenia pri poskytovaní úverových prostriedkov
- princípy procesu prehodnotenia

Do procesu riadenia zabezpečenia VÚB banka zaraďuje okrem základnej funkcie, prijatia zabezpečenia na ochranu proti defaultu klienta, aj:

- ✓ definovanie a udržiavanie politiky zabezpečenia, právnej dokumentácie využívanej bankou na zabezpečenie svojich aktív, v prípade neschopnosti klientov splatiť svoje záväzky a ohodnotenie stavu zabezpečení
- ✓ bezproblémovú právnu ochranu pri zápise a uplatňovaní akceptovateľných foriem zabezpečenia
- ✓ pravidelné monitorovanie a prehodnocovanie stavu zabezpečenia počas trvania úverových obchodov a následne pri ich prolongáciách
- ✓ sledovanie, analyzovanie a hodnotenie realizácie zabezpečení oddelenia vymáhania pohľadávok na posúdenie vplyvu zabezpečenia na zmierňovanie finančných rizík.

V prípade nutnosti realizácie záložného práva na pohľadávky, nehnuteľnosti, obchodný podiel či iných druhov zabezpečenia využíva VÚB banka tieto spôsoby uplatňovania zábezpeky:

- dobrovoľná dražba
- exekučné konanie
- premenu zabezpečených aktív na finančné prostriedky v konkurznom konaní
- odpredaj zabezpečenia spolu s predmetnými pohľadávkami

Tab. č.7: Vývoj prijatých foriem zabezpečenia vo VÚB banke od roku 2007

v tis. EUR	dlhové cenné papiere	ostatné	hmotný majetok	Spolu	poskytnuté úvery
2007	66	327 052	3 245 228	3 572 346	4 095 660
2008	69	457 836	4 480 068	4 937 973	5 415 166
2009	34 209	447 640	5 336 100	5 817 949	5 757 803
2010	27 505	381 418	3 023 028	3 431 951	6 377 467
2011	23 028	549 169	3 370 404	3 942 601	7 164 190
2012	40 125	599 963	3 599 739	4 239 827	7 381 378
2013	46 699	624 434	3 755 743	4 426 876	7 419 501
2014	48 697	459 544	4 172 631	4 680 872	8 017 216

Zdroj: vlastné spracovanie podľa výročných správ VÚB banky.

VÚB banka prijíma zabezpečenia vo forme dlhových CP, hmotného majetku a ostatných druhov (pohľadávky, obchodné podiely a iné) na zníženie kreditného rizika vyplývajúcich z určitých druhov expozícií. Podľa Tab. č.7 od roku 2007 predstavuje hmotný majetok najpoužívanejším a najhodnotnejším typom zábezpeky, ktoré momentálne tvorí viac ako 89 percent celkového zabezpečenia banky voči defaultu klientov. Zaujímavým je rok 2009, kedy hodnota celkovej sumy zabezpečenia ako jediný raz za celé sledované obdobie presahovala hodnotu celkovej úverovej angažovanosti VÚB banky o vyše 60 mil. EUR. Po roku 2009 môžeme sledovať náhly prepád hodnoty hmotného majetku i celkového zabezpečenia, čo bolo spôsobené úpravou hodnoty zabezpečenia k 31. decembru 2010 na základe zohľadnenia prístupu akceptovania celkovej sumy zabezpečenia najviac do výšky pohľadávky a zároveň uznania kolaterálu podľa Basel II. Za posledné roky sa hodnota zabezpečenia pohybuje nad hranicou 4 mld. EUR a jej podiel na celkovej úverovej angažovanosti je tesne pod 60 percentami.

4.3.2 Prístup Tatra banky k zabezpečeniu pohľadávok

V rámci posudzovania zabezpečenia kladie Tatra banka značný dôraz na výpočet celkovej hodnoty a uplatnenia jednotlivých druhov zabezpečení, určovanie záložnej hodnoty zábezpek, opodstatnenosť ich účelu v dôsledku znižovania kreditného rizika i na spôsob ich realizácie v prípade neschopnosti klienta splácať svoje záväzky voči banke. Z hľadiska právnych foriem zabezpečenia sa využívajú hlavne záložné právo, postúpenie pohľadávok, prevod práva, vinkulácia finančných prostriedkov, zmluva o nákupe cenných papierov či dohoda o náhrade záväzkov.

Tatra banka akceptuje týchto šesť druhov zabezpečenia:

- finančná zábezpeka
- garancie
- nehnuteľnosti
- hnutel'ný majetok
- pohľadávky
- životné poistenie

Na základe interných pravidiel banky sa metóda ohodnocovania či frekvencia prehodnocovania vykonáva v závislosti od druhu zabezpečenia a základných podmienok implementovaných v rámci platnej legislatívy. V tomto prípade platí, že banka, pri zisťovaní hodnoty každého typu zabezpečenia, skúma ich jednotlivé špecifiká a dodržiava isté zásady, ktoré priamo súvisia s konzervatívnosťou najväčších bánk na Slovensku.

Z hľadiska individuálneho prístupu k jednotlivým druhom zabezpečenia sa ich záložná hodnota vypočítava aj v závislosti od rizikových charakteristík. Základom výpočtu záložnej hodnoty je teda diskontovanie pôvodnej hodnoty zábezpeky, ktorá vznikla pri oceňovaní. Hodnota, ktorú akceptuje Tatra banka, závisí najmä od realizovateľnosti zabezpečenia, ak nastane zlyhanie zo strany klienta (závislé od špecifických faktorov ako napr. typu, umiestnenia či stavu nehnuteľnosti) či zlyhanie zo strany poskytovateľa zábezpeky (pri napr. nízkej kreditnej kvalite či otáznej splatnosti peňažného zabezpečenia). Medzi faktory ovplyvňujúce hodnotu zabezpečenia v rámci Tatra banky zaradíme aj jej biznis stratégiu, konzervatívnu orientáciu a striktný prístup k procesu ohodnocovania.

V Tatra banke využívajú aj tzv. nárokovateľnú hodnotu zabezpečenia, ktorá sa počíta v závislosti od záložnej hodnoty, najviac do úrovne sumy poskytnutých úverových obchodov. Používa sa v prípadoch, ak výška záložnej hodnoty nepokrýva zostatok bankovej pohľadávky voči klientovi. Takýmto spôsobom sa však banka vystavuje rôznym rizikám a neistotám, kedy môže nastať situácia, že v prípade likvidácie zabezpečenia voči zlyhaným úverom sa získaná suma podstatne líši od odhadovanej a banka sa môže dostať do značných problémov.

Individuálny prístup sa v Tatra banke vzťahuje aj na proces rozhodovania pri realizácii zabezpečenia, ktorí je ovplyvnený aj viacerými faktormi, ako je aktuálna hodnota a stav zabezpečenia, momentálna cena pohľadávky, rýchlosť uspokojenia pohľadávky, náklady súvisiace s vymáhaním a ďalšie. Na účely schválenia formy realizácie zabezpečenia sú v banke zriadené viaceré kompetentné oddelenia, ktoré jednotlivo

posudzujú každý obchodný prípad. Podobne ako zvyšné porovnávané banky sa Tatra banka zameriava na tieto typy realizácie zabezpečenia:

- dobrovoľná dražba,
- exekučné konanie,
- premenu zabezpečených pohľadávok banky na finančné prostriedky v konkurznom konaní
- odpredaj zabezpečenia vo forme pohľadávok.

Tab. č.8: Vývoj prijatých foriem zabezpečenia v Tatra banke od roku 2007

v tis. EUR	garancie	cenné papiere	nehnutel'né predmety	hnuteľné predmety	pohľadávky a ost.	spolu	poskytnuté úvery
2007	528 227	1 069 152	2 043 467	82 263	127 534	3 850 643	4 641 433
2008	508 876	1 684 679	2 351 498	109 935	164 678	4 819 666	5 767 832
2009	529 307	89 683	2 697 035	94 326	135 542	3 545 893	5 481 146
2010	627 487	56 519	2 654 281	145 833	162 259	3 646 379	5 776 948
2011	215 051	59 907	2 885 668	210 675	306 096	3 677 397	6 364 759
2012	208 814	74 918	2 953 496	290 513	247 756	3 775 497	6 393 313
2013	199 484	66 153	3 237 360	267 642	172 967	3 943 606	6 642 246
2014	186 846	51 831	3 296 709	198 379	200 573	3 934 338	7 261 319

Zdroj: vlastné spracovanie podľa výročných správ a individuálnych závierok Tatra banky.

Tatra banka v rámci vykonávania úverových obchodov prijíma od svojich klientov rôzne druhy zábezpek, ktorých podiely na celkovom portfóliu zabezpečenia sa od roku 2007 postupne menili na základe aktuálnej politiky a stratégie banky. Ako môžeme sledovať v Tab. č.8 postupne sa dostávajú do úzadia formy zabezpečenia ako peňažné, bankové či iné garancie, ktorých absolútna hodnota sa za sledované obdobie znížila o takmer 65 % a ich podiel na celkovom portfóliu sa znížil z pôvodných 13,72 % na 4,75%. Ďalej sem patria cenné papiere, ktorých význam ako zabezpečovacieho prostriedku v Tatra banke výrazne poklesol v roku 2009, kedy sa ich hodnota znížila o takmer 1,6 mld. EUR. Najdôležitejšiu úlohu podobne ako v predchádzajúcej banke predstavujú nehnuteľnosti, ktorých hodnota v roku 2014 predstavovala viac ako 83,79 % hodnoty celkového zabezpečenia. V absolútnej hodnote sa celkové zabezpečenie banky za posledné roky (okrem roku 2008) podstatne nemení a pohybuje sa medzi 3,5 – 4 mld. EUR. Na druhej strane však môžeme pozorovať radikálny pokles podielu zabezpečenia na poskytnutých úveroch, ktorý bol za rok 2014 len na úrovni 54,18 % (oproti východiskovému roku 2007, kedy bol na úrovni 82,96 %) a súvisí s nárastom objemu

poskytnutých úverových obchodov a podstupovaním vyššieho rizika v nadväznosti na nedostatočné zabezpečenie.

4.3.2 Prístup Slovenskej sporiteľni k zabezpečeniu pohľadávok

Slovenská sporiteľňa najčastejšie zabezpečuje poskytnuté úverové obchody so svojimi klientmi nehnuteľným majetkom, cennými papiermi, bankovými garanciami a ostatnými nástrojmi zabezpečenia. Pri stanovení reálnej hodnoty zabezpečenia vychádza banka z jednotlivých posudkov v čase poskytnutia pôžičky a počas trvania úverového obchodu sa táto hodnota pravidelne, približne raz za rok, prehodnocuje a aktualizuje. Prístup tejto banky sa veľmi neodlišuje od zvyšných dvoch bánk, keďže formy aj aktualizácia zabezpečenia sú viac-menej identické, avšak odlišnosť nastáva v pomere medzi absolútnou hodnotou zabezpečenia k celkovej sume poskytnutých úverov.

Tab. č.9: Vývoj prijatých foriem zabezpečenia v Slovenskej sporiteľni od roku 2007

v tis. EUR	nehnuteľnosti	cenné papiere	bankové garancie	ostatné	spolu	poskytnuté úvery
2007	3 467 005	339 707	231 395	155 679	4 193 786	5 040 696
2008	4 109 396	232 789	415 521	119 531	4 877 237	5 626 058
2009	5 024 962	163 178	332 699	193 813	5 714 652	6 013 146
2010	5 746 770	148 443	240 033	271 369	6 406 615	6 081 303
2011	6 136 714	388 711	220 902	266 013	7 012 340	6 733 360
2012	6 980 168	464 176	219 834	247 602	7 911 780	7 145 868
2013	5 493 656	204 817	131 092	236 827	6 066 392	7 559 403
2014	6 428 639	207 120	77 978	418 095	7 131 832	8 484 928

Zdroj: vlastné spracovanie podľa výročných správ Slovenskej sporiteľne.

V Tab. č.9 môžeme pozorovať približnú reálnu hodnotu jednotlivých druhov zabezpečenia, ktoré banke znižujú hodnotu kreditného rizika v nadväznosti na poskytnuté úvery klientom, poskytnuté finančné garancie či nečerpané úverové prísluby. V porovnaní s ostatnými bankami, Slovenská sporiteľňa za posledných päť rokov jednoznačne dominuje v celkovej hodnote prijatého zabezpečenia, ktorým potvrdzuje svoje konzervatívny prístup k riadeniu kreditného rizika a pri poskytovaní úverov svojim klientom, vyžadovala v priemere viac ako 84 % zabezpečenie. Navyše v rokoch 2010 až 2012 pozorujeme stav, kedy hodnota zabezpečenia prevyšovala celkovú hodnotu

poskytnutých úverov. Podobne ako zvyšné porovnávané banky, dominantnú časť zábezpeky predstavujú nehnuteľnosti, ktorých podiel na celkovom zabezpečení sa za sledované obdobie pohybuje medzi 82 až 91 %.

4.4 Praktický príklad – vplyv ratingu korporátnych klientov a zabezpečenie úveru na výšku celkových rizikových nákladov

Podnikateľské subjekty, v rámci svojej obchodnej činnosti, primárne využívajú vlastné zdroje na financovanie bežných nákladov. Hlavnou súčasťou vlastných zdrojov, ktoré sa tvoria najmä pri založení spoločnosti, predstavuje základné imanie, ktoré sa skladá z vkladov vlastníkov či upísaných akcií v nominálnej hodnote. Následne podnik využíva tieto vlastné zdroje na začatie svojej činnosti, výrobu rôznych produktov, či poskytovanie služieb. Postupom času sa však dostane podnik do situácie, kedy v dôsledku nárastu zákazníkov a zvýšenému počtu objednávok nedokáže pokračovať vo svojej činnosti z vlastných zdrojov a príjmov od svojich zákazníkov. V praxi sa často stretávame so situáciou, kedy nastáva časový nesúlad medzi splatnosťami podnikových pohľadávok a záväzkov, čím sa spoločnosť dostáva do problémov platobnej neschopnosti. Ďalej sem môže patriť aj nedostatočný stav zásob na skladoch, ktorými podnik nedokáže uspokojiť potreby svojich zákazníkov načas a v požadovanej miere. Na preklenutie takéhoto obdobia a zvládnutie problémov, ktoré s ním priamo súvisia, je spoločnosť odkázaná na cudzie zdroje, medzi ktoré patria aj bankové úvery a výpomoci. V tomto prípade komerčné banky poskytujú špecifické služby, medzi ktoré patrí aj kontokorentný úver, určený špeciálne na financovanie prevádzkových nákladov podniku.

Kontokorentný úver sa poskytuje vo forme povoleného debetu k bežnému účtu, ktorý sa nastavuje na základe vopred schválenej výšky na obdobie do jedného roka. Splácanie úveru je nastavené priebežne z došlých platieb na tento bežný účet a môže sa čerpať viacnásobne až do výšky schváleného kontokorentného limitu. Medzi základné výhody takejto formy financovania patrí pružné riadenie cashflow, finančné uspokojenie náhlych prevádzkových potrieb, možnosť opätovného čerpania či voľné narábanie s finančnými prostriedkami bez potreby preukázania účelu.⁵⁰

V nasledujúcom príklade sme vyhodnotili ako vybrané atribúty nadväzujúce na meranie kreditného rizika – interný rating klienta a výška zabezpečenia úveru ovplyvňujú

⁵⁰<http://www.slsp.sk/podnikatelia-a-firmy/mesta-a-obce/financovanie/prevadzkov-financovanie/kontokorentny-uver/kontokorentny-uver-3.html/>.

celkové rizikové náklady banky, ktoré priamo súvisia so stanovením výslednej úrokovej sadzby pre kontokorentný úver. Vybrali sme dve firmypôsobiace na území Slovenska, „A spol. s r.o.“ a „B spol. s r.o.“, ktoré požiadali VÚB banku o poskytnutie prevádzkového financovania vo forme kontokorentného úveru vo výške 100 000,- EUR na jeden rok. Názvy podnikov sú úmyselne zmenené v dôsledku toho, že sa jedná o existujúci klientov.

Firma A, a.s. pôsobí na území SR už viac ako 25 rokov v oblasti poľnohospodárstva a zameriava sa na pestovanie viniča a následnú výrobu vlastného vína. V tejto firme pracuje momentálne 50 zamestnancov na trvalý pracovný pomer a ďalších 30 na skrátený úväzok (hlavne v období hlavnej sezóny, kedy sa zbiera vinič). Firma vykonáva svoju činnosť vo vlastných priestoroch, a zároveň vlastní aj pozemky, na ktorých pestuje rôzne odrody viniča a spracováva hrozno na výrobu vína. Odberatelia tejto firmy sú z celej Európy, ale hlavné zmluvné vzťahy má vytvorené na Slovensku, kde má podpísané rámcové zmluvy s viacerými veľkoobchodnými reťazcami. A, a.s. je klientom VÚB banky už viac ako 10 rokov.

Na druhej strane B, a.s. je relatívne mladá firma, ktorá pôsobí na slovenskom trhu len takmer 3 roky a svoju činnosť vykonáva v oblasti informačných technológií. Firma sa v tejto oblasti špecializuje na výstavbu a servis telekomunikačných, optických a prístupových sietí pre svojich zákazníkov, podnikateľské subjekty i municipality na Slovensku, na základe jednotlivých objednávok. Firma B, a.s. zamestnáva 20 zamestnancov na plný pracovný úväzok a pri svojej práci využíva i rôzne subdodávateľské firmy. Firemné sídlo sa nachádza v prenajatých priestoroch odkiaľ vykonáva svoju riadiacu a administratívnu činnosť. Firma B, a.s. je klientom VÚB banky takmer 2 roky.

Tab. č.10: Porovnanie finančných ukazovateľov podnikov A, a.s. a B, a.s. (v EUR)

	A,a.s.	B, a.s.
STRANA AKTÍV		
Neobežný majetok	5 000 000	10 000
Obežný majetok	2 000 000	600 000
STRANA PASÍV		
Vlastné imanie	3 700 000	70 000
Záväzky	3 300 000	540 000
VÝKAZ ZISKOV A STRÁT		
Tržby	2 000 000	1 200 000
Výrobná spotreba	1 500 000	900 000
Osobné náklady	490 000	400 000
Výsledok hospodárenia	10 000	-100 000
RATING	M2	R2

Zdroj: vlastné spracovanie podľa www.registeruz.sk.

Obidve firmy požiadali VÚB banku o kontokorentný úver z dôvodu problémov nadväzujúcich na časový nesúlad medzi splatnosťami ich pohľadávok a záväzkov. Na jednej strane majú podmienky nastavené tak, že firmy A, a.s. a B, a.s. musia platiť svojim dodávateľom 15 dní po vystavení faktúry a v prípade prekročenia splatnosti sú ohrozené ďalšie dodávky tovaru, materiálu a následne môže dôjsť k narušeniu obchodných vzťahov. V dôsledku toho, že spoločnosti dlhodobo pracovali na vytvorení výhodných zmluvných vzťahov so svojimi dodávateľmi, potrebujú mať svoje záväzky uhradené v splatnosti, prípadne čo najskôr, keďže s rýchlou úhradou súvisia viaceré benefity vo forme rôznych zliav a lepších platových podmienok. Zároveň podniky nevedia vykrývať v takomto krátkom čase náklady z vlastných zdrojov, keďže ich odberatelia im platia až 90 dní po vystavení faktúry. Z dôvodu potreby prevádzkového financovania a získania bankových zdrojov na rozvoj svojej činnosti, tieto firmy predložili VÚB bankekoncoročné finančné výkazy potvrdené Daňovým úradom (Tab. č.10), na základe ktorých im bol pridelené nasledovné ratingové hodnotenie:

- M2 pre A, a.s.
- R2 pre B, a.s.

Na základe interného ratingového hodnotenia VÚB banky, ktorý platí pre veľkých a stredných korporátnych klientov, získala firma A, a.s. ratingový stupeň M2, ktorý patrí

do nižšieho – stredného rizikového profilu. Firma A, a.s. je tak bankou považovaná za klienta s prijateľnou kvalitou dostupných aktív, aj keď s nie celkom zanedbateľnou mierou rizika. Podľa hodnotenia má firmy vyváženú platobnú schopnosť, kapitálovú štruktúru a zloženie dlhu s miernym prebytkom likvidity a s priemernou kapacitou krytia dlhu. Na druhej strane bola firma B, a.s. hodnotená horšie, ratingovým stupňom R2, ktorý pre banku predstavuje vyšší – stredný rizikový profil. Na základe tohto ratingového hodnotenia ju banka radí medzi firmy so stále akceptovateľnou štruktúrou kvality aktív (i keď istými problémami s likviditou), zadlženosťou na vysokom stupni, slabými manažérskymi schopnosťami, nízkou penetráciou na trhu i udrzaním postavenia, ktorých marže a konkurencieschopnosť sú vystavené veľkým tlakom.

V rámci financovania prevádzkových nákladov formou kontokorentného úveru VÚB banka používa všeobecne stanovené pravidlá, ktoré sú záväzné pre každú takúto formu financovania. Tabuľka č.11 prezentuje aktuálne parametre pri poskytovaní kontokorentného úveru s pohyblivým úročením naviazaným na jednomesačný EURIBOR, ktorý sa momentálne pohybuje na úrovni okolo 0%. S poskytnutím a správou úveru súvisia aj ďalšie poplatky ako odplata za dojednanie, záväzková provízia a poplatok z predčasného splatenia. Po podpise zmluvy o úvere banka automaticky jednorázovo inkasuje odplatu za dojednanie (spracovateľský poplatok), ktorý je podľa platného cenníka stanovený na 1% z výšky úveru. Počas trvania úverového obchodu dochádza k situáciám, kedy má klient prebytok vlastných prostriedkov a nepotrebuje čerpať celý rámec financovania. Keďže banka aj v takomto prípade rezervuje finančné prostriedky pre klienta, uplatňuje si záväzkovú províziu vo výške 0,8% z nečerpanej časti úveru, ktorá sa inkasuje pravidelne mesačne z bežného účtu naviazaného na kontokorentný úver. Poplatok z predčasného splatenia je všeobecne stanovený pre všetky typy úverových obchodov VÚB banky a jeho minimálna hranica je na úrovni 166,-EUR.

Tab. č.11: Všeobecné parametre kontokorentného úveru

typ úročenia	pohyblivé – naviazané na IBOR
IBOR	EURIBOR
Obdobie	1 mesiac
odplata za dojednanie	1,0 %
záväzková provízia (p.a.)	0,8 %
poplatok z predčasného splatenia	3,0 %

Zdroj: vlastné spracovanie na základe podkladov od VÚB banky.

Na základe Tab. č. 12 sme vyhodnotili porovnanie ponuky kontokorentného úveru VÚB banky pre firmy A, a.s. a B, a.s., ktoré v súvislosti s predloženými finančnými výkazmi dosiahli rozdielne ratingové hodnotenie. Likvidná prémia je v oboch prípadoch rovnaká, pretože priamo súvisí s dĺžkou poskytnutého financovania, ktoré je stanovené na jeden rok a je nezávislá od ratingu firiem. Na druhej strane vidíme rozdielne nastavenie celkových rizikových nákladov a biznis marže, ktoré priamo súvisia s interným ratingovým hodnotením VÚB banky. Firme B, a.s. boli, na základe rizikového stupňa R2, pridelené rizikové náklady vo výške 1,65%, čo v porovnaní s firmou A, a.s. predstavuje hodnotu vyššiu o 0,55%. Môžeme tak pozorovať situáciu kedy je banka, v prípade horšieho ratingového hodnotenia klienta, nútená podstupovať vyššie riziko, s ktorým neodmysliteľne súvisia aj vyššie rizikové náklady, ktoré tvorí v prípade neschopnosti klienta plniť svoje záväzky načas a v plnej výške. Zároveň pozorujeme aj rozdiel v biznis marži predstavujúcej bankový výnos určený na tvorbu zisku a krytia bankových nákladov. Samozrejme, čím horšie je ratingové hodnotenie a zároveň vyššie podstupované riziko, tým si banka účtuje vyššiu maržu, ako v prípade firmy B, a.s.. Celková marža sa následne vypočítava sčítaním likvidnej prémie, rizikových nákladov a biznis marže. V tomto príklade vidíme značný rozdiel v celkovej „cene“ úveru, ktorý sa odrazil od výsledného ratingového hodnotenia a v prípade firmy B, a.s. predstavuje oproti druhej porovnáwanej firme B, a.s. dodatočný náklad 1,36% p. a. z čerpaného limitu kontokorentného úveru.

Tab. č.12: Porovnanie celkovej marže VÚB banky vzhľadom k ratingovému hodnoteniu

	A,a.s.	B, a.s.
navrhovaná forma financovanie	kontokorentný úver	kontokorentný úver
navrhovaná výška financovania	0,- EUR	0,- EUR
interný rating	M2	R2
forma zabezpečenia s HAB	žiadna	Žiadna
výška zabezpečenia s HAB	0,- EUR	0,- EUR
likvidná prémia	0,20 %	0,20 %
celkové rizikové náklady	1,10 %	1,65 %
biznis marža	1,19 %	1,35 %
korekcia biznis marže	-	-
celková marža	2,49 %	3,20 %
výsledná úroková sadzba	1M EURIBOR + 2,49 %	1M EURIBOR + 3,20 %

Zdroj: vlastné spracovanie na základe podkladov od VÚB banky.

Zabezpečenie úverových produktov VÚB banky sa vo všeobecnosti rozdeľuje na zabezpečenie s HAB (hodnota akceptovateľná bankou) a zabezpečenie bez HAB. Do prvého typu zabezpečenia s určitou akceptovateľnou hodnotou patria peniaze, cenné papiere, záruky, ručiteľská listina tretej osoby, nehnuteľný majetok, hnutel'ný majetok, pohľadávky z obchodného styku či zásoby. Na druhej strane do zabezpečenia bez HAB patrí blankozmenka firmy, osobný aval spoločníkov/akcionárov, notárska zápisnica a pod. V druhom príklade sme v Tabuľke č.13 vyhodnotilivplyv zabezpečenia úveru firmy A, a.s., vo forme nehnuteľnosti, ktorej HAB bola supervíziou stanovená na sumu 100 000,- EUR, čo v tomto prípade pokrylo celý limit kontokorentného úveru. Celkové rizikové náklady banky sa znížili z pôvodného rámca o 0,55% na úroveň 1,10%. Celková marža zahŕňajúca aj likvidnú prémiiu a biznis maržu poklesla na 2,49%, čo výrazne zlacnelo a zatraktívnilo financovanie, čím VÚB banka dala jasne najavo dôležitosť zabezpečenia pri znižovaní kreditného rizika korporátnych klientov.

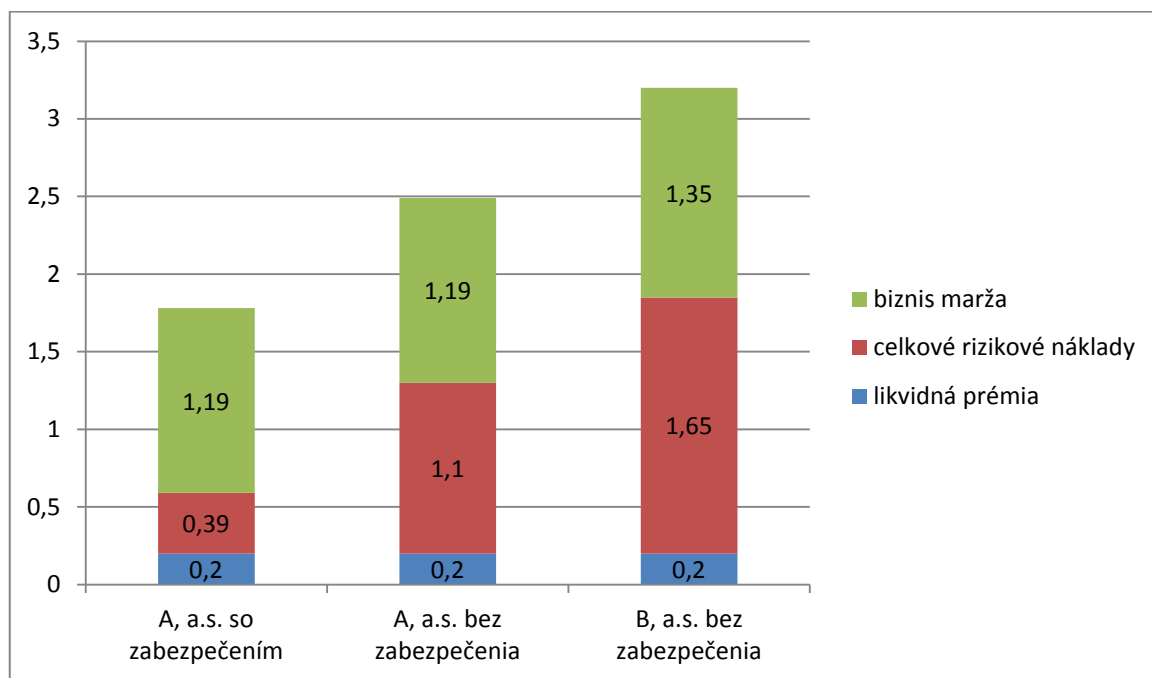
Tab. č.13: Porovnanie celkovej marže VÚB banky vzhľadom k zabezpečeniu úveru

názov spoločnosti	A, a.s.	A, a.s.
navrhovaná forma financovanie	kontokorentný úver	kontokorentný úver
navrhovaná výška financovania	100 000,- EUR	100 000,- EUR
interný rating	M2	M2
forma zabezpečenia HAB	nehnutelnosť	Žiadna
výška zabezpečenia HAB	100 000,- EUR	0,- EUR
likvidná prémia	0,20 %	0,20 %
celkové rizikové náklady	0,39 %	1,10 %
biznis marža	1,19 %	1,19 %
korekcia biznis marže	-	-
celková marža	1,78 %	2,49 %
výsledná úroková sadzba	1M EURIBOR + 1,78 %	1M EURIBOR + 2,49 %

Zdroj: vlastné spracovanie na základe podkladov od VÚB banky.

Na Grafe č.3 prezentujeme celkový prehľad a porovnanie jednotlivých variantov poskytnutia kontokorentného úveru VÚB bankou, ktorý znázorňuje celkovú maržu, závislú od troch hlavných zložiek – likvidnej prémie, celkových rizikových nákladov a biznis marže. Na základe skúmaných príkladov sme v prípade nárastu rizikovosti úverového obchodu zistili rastúci podiel rizikových nákladov na celkovej „cene“ úveru. VÚB banka sa tak chráni proti väčšiemu riziku, ktoré akceptuje pri klientoch s nižším ratingom či nezabezpečením svojich pohľadávok. Pri nedostatočnom zabezpečení úveru sa vo VÚB banke využíva proces schvaľovania výnimiek z minimálnej hodnoty zabezpečenia (HAB), kedy do schvaľovacieho procesu vstupujú aj ďalšie kompetentné orgány zodpovedné za posúdenie rizikovosti a návratnosti daného obchodu. Vo všeobecnosti sa ale VÚB banka snaží o čo najmenšie postupované riziko, čo v konečnom dôsledku súvisí s jej konzervatívnou podstatou a zameriavaním sa na dlhodobú, stabilnú pozíciu na trhu, ktorá svojim klientom garantuje ochranu a garanciu návratu ich finančných prostriedkov.

Graf č.3: Porovnanie celkovej marže VÚB banky pre jednotlivé úverové prípady (v %)

Zdroj: vlastné spracovanie na základe podkladov od VÚB banky.

Záver

Prístupy poskytovania finančných prostriedkov korporátnym klientom komerčnými bankami na Slovensku sa za posledné roky výrazne zmenili. Hlavnou príčinou bola finančná a hospodárskakríza a s ňou spojené následky, ktoré negatívne vplývala aj na schopnosť firiem uhrádzať svoje nesplatené záväzky voči komerčným bankám načas a v plnej výške. Vplyvom narastajúceho počtu zlyhaní svojich klientov boli komerčné banky nútené pristúpiť k prehodnoteniu svojich modelov merania kreditného rizika a zároveň zaviesť nové prístupy na stanovenie bonity korporátnych klientov a určenie výšky celkových rizikových nákladov.

Diplomovej práce bola zameraná na vyhodnotenie vplyvu interného ratingového hodnotenia a zabezpečenia úveru korporátnych klientov, využitím vlastného modelu, na výpočet výšky celkových rizikových nákladov vybranej komerčnej banky na Slovensku. Následne sme vyhodnotili spôsob výpočtu celkovej úrokovej sadzby, ktorá okrem likvidnej prémie a biznis marže banky najviac závisí práve od výšky celkových rizikových nákladov. Na základe vlastného modelu, ktorý vychádzal z prístupu Všeobecnej úverovej banky, a.s. k meraniu kreditného rizika korporátnych klientov a výpočtu celkových rizikových nákladov, sme vyhodnotili celkovú „cenu“ kontokorentného úveru pre vybraných klientov, pomocou porovnania ich ratingov. Následne sme u bonitnejšieho a ratingovo lepšie ohodnoteného klienta porovnávali cenové podmienky úveru, ktoré by získal na základe poskytnutého zabezpečenia vo forme nehnuteľnosti.

V nadväznosti na požiadavky Basel III bol analyzovaný vývoj kapitálovej primeranosti troch najväčších bánk SR a zároveň bolo vyhodnotené splnenie podmienok stanovených základnými pravidlami Basel III a bezproblémové zvládnutie záťažových testov Európskej centrálnej banky. Súčasťou je aj vyhodnotenie postupu Všeobecnej úverovej banky, a.s. pri vytváraní interných ratingov korporátnych klientov s priamym dopadom na tvorbu opravných položiek.

Na základe stanovenia hlavného i čiastkových cieľov v nadväznosti na prístupy merania kreditného rizika korporátnych klientov bánk SR podľa požiadaviek Basel III sme dospeli k záveru, že bankové subjekty sú v tomto smere vysoko konzervatívne a preferujú podstupovanie čo najnižšieho možného rizika. Komerčné banky sa snažia o zabezpečenie stabilného postavenia a elimináciu akýchkoľvek problémov viacerými nástrojmi, medzi ktoré patrí vysoká kapitálová primeranosť, ktorá výrazne presahuje stanovené požiadavky medzinárodných dohôd, či prenos celkových rizikových nákladov na svojich klientov.

Následkom toho sú korporátni klienti nútení podstúpiť menej výhodné podmienky v prípade, ak sú z pohľadu banky menej bonitní (získali horšie ratingové hodnotenie), či nemajú dostatočné zabezpečenie pokrývajúce celú výšku požadovaného úveru. Nevýhodné podmienky pre menej bonitných korporátnych klientov sú stanovené aj tým, že čím vyššia úverová angažovanosť u klientov s horším ratingom, tým banky musia tvoriť viac opravných položiek k výške poskytnutého financovania, čo automaticky znamená dodatočné náklady a znižovanie zisku, ktoré si takýmto spôsobom banky následne kompenzujú.

Zoznam použitej literatúry

Knižné zdroje:

- 1) HORVÁTOVÁ, E. a kol. 2009. *Bankovníctvo*. Žilina: GEORG, 2009. 318 s. ISBN 978-80-89401-03-1.
- 2) BELÁS, J. 2008. *Komerčné banky*. Žilina: GEORG, 2008. 211 s. ISBN 978-80-969161-8-4.
- 3) BELÁS, J. – DEMJAN, V. 2009. *Finančné riadenie komerčnej banky*. Žilina: GEORG, 2009. 155 s. ISBN 978-80-89401-06-2.
- 4) BELÁS, J. 2007. *Manažment komerčnej banky*. Trenčín: GC-TECH Ing. Peter Gerši, 2007. 315 s. ISBN 978-80-969189-7-3.
- 5) ZIMKOVÁ, E. 2009. *Bankovníctvo*. Banská Bystrica: Univerzita Mateja Bela, Ekonomická fakulta v Banskej Bystrici, 2009. 283 s. ISBN 978-80-8083-801-0.
- 6) MEDVEĎ J. 2012. *Banky: história, teória a prax*. Bratislava: Sprint 2, 2012. 576 s. ISBN 978-80-89393-73-2.
- 7) JÍLEK, J. 2000. *Finanční rizika*. Praha: GRADA Publishing, 2000. 635 s. ISBN 80-7169-579-3.
- 8) SIVÁK, R. – GERTLER, Ľ. – KOVÁČ, U. 2010. *Riziká a modely vo financiách a v bankovníctve*. Bratislava: Sprint 2 s.r.o., 2010. 346 s. ISBN 978-80-89393-44-2.
- 9) SIVÁK, R. – GERTLER, Ľ. 2006. *Teória a prax vybraných druhov finančných rizík*. Bratislava: Sprint vfra, 2006. 248 s. ISBN 80-89085-56-3.
- 10) IL'ANOVSKÁ, J. 2002. *Bankovníctvo pre obchodné akadémiu*. Bratislava: IURA EDITION, spol. s.r.o., 2002. 172 s. ISBN 80-88715-79-2.
- 11) REVENDA, Z. 1996. *Peněžní ekonomie a bankovníctví*. Praha: Management Press, 1996. 627 s. ISBN 80-85943-06-9.
- 12) KRÁL, M. 2006. *Bankovníctví I*. Zlín: Akademie centrum, 2006. 120 s. ISBN 80-7318-260-2.
- 13) AMBROŽ, L. 2011. *Měření rizika ve financích*. Praha: Ekopress, s.r.o., 2011. 232 s. ISBN 978-80-86929-76-7.
- 14) PEČENÁ M. 2004. *Řízení rizika a finanční inženýrství*. Praha: Management Press, 2004. 196 s. ISBN 80-7261-113-5.
- 15) SEKERKA, B. 2005. *Bankovníctví II*. Pardubice: Univerzita Pardubice, 2005. 79 s. ISBN 80-7194-55-791-05.

- 16) WATERHOUSE, P. 1994. *Úvod do řízení úvěrového rizika*. Praha: Management Press, 1994. 315 s. ISBN 80-85603-49-7.

Noviny a časopisy:

- 1) PETRJÁNOŠOVÁ, B. 2012. Operačné riziko v bankovom podnikaní. In *BIATEC*. ISSN 1335-0900, 2012, č. 10 s. 24-26.
- 2) SZPYRC, M. – NOVOTA, D. 2013. Bazilejské dohody o kapitáli a kapitálová primeranosť bánk v SR. In *BIATEC*. ISSN 1335-0900, 2013, č. 7, s. 25.

Právne predpisy:

- 1) Zákon č. 483/2001 Z. z. o bankách a o zmene a doplnení niektorých zákonov.
- 2) Opatrenie NBS č. 4/2007.

Internetové zdroje:

- 1) POLÁKOVÁ, P. 2014. K riadeniu úverového rizika. In *Derivát*[on-line]. Bratislava. 2014. Dostupné na internete: <http://www.derivat.sk/files/2014%20financne%20trhy/2014_Jan_KRUR_1PetraPolakova.pdf>
- 2) TKÁČOVÁ, J. 2008. Vybrané modely merania a riadenia úverového rizika. In *Derivát*[on-line]. Bratislava. 2008. Dostupné na internete: <<http://www.derivat.sk/index.php?PageID=1404>>
- 3) DERIVÁT. 2012-2013. Pasívne riadenie úverového rizika [on-line]. Bratislava. Dostupné na internete: <http://www.derivat.sk/files/2012_2013%20novy%20mur/5.Pasivne%20riadenie%20uveroveho%20rizika.pdf>
- 4) SIVÁK, R. – GERTLER, L. 2008. *Hodnotenie kreditného rizika v pilieri I Basel II*. [on-line]. Ostrava. 2008. Dostupné na internete: <http://www.ekf.vsb.cz/export/sites/ekf/rmfr/.content/galerie-dokumentu/2008/prispevky/Sivak.Rudolf._Gertler.C5ubomira.pdf>
- 5) BUČKOVÁ, V. 2010. *Riziko likvidity a jeho význam v bankovní sféře* [on-line]. Dostupné na internete: <<http://www.finance.cz/zpravy/finance/280516-riziko-likvidity-a-jeho-vyznam-v-bankovni-sfere>>
- 6) HORVÁTOVÁ, E. 2013. Implementácia dokumentov Basel III z hľadiska zvýšenia kvality a kvantity kapitálu banky. In *Derivát*[on-line]. Bratislava. 2013. Dostupné

na internete: <http://www.derivat.sk/files/2013%20casopis/2013_Maj_KvalaKvantBasel3.pdf>

- 7) WEARDEN, G. 2010. Basel III rules will force banks to hold more capital [on-line]. Dostupné na internete: <<http://www.theguardian.com/business/2010/sep/13/basel-iii-the-main-points>>
- 8) MASÁROVÁ, M. – POVODOVÁ, Z. 2014. Tatra banka bez problémov obstála v hodnotení kvality aktív a záťažových testoch ECB [on-line]. Dostupné na internete: <<http://www.tatrabanka.sk/tlacova-sprava/5200876/tatra-banka-bez-problemov-obstala-v-hodnoteni-kvality-aktiv-a-zatazovych-testoch-ecb-.html>>
- 9) KMEŤKO, M. – ŠKRINIAR, P. 2012. Proces udeľovania ratingu [on-line]. Dostupné na internete: <<http://hnonline.sk/c1-55793050-proces-udelovania-ratingu>>
- 10) HALIANKOVÁ, L. – PILCH, C. 2014. Úverové riziko a Bazilejské dohody o kapitáli. In *Derivát* [on-line]. Bratislava. 2014. Dostupné na internete: <http://www.derivat.sk/files/2014casopisforfin/FF_2014_November_Haliakova_Uv_Riziko.pdf>
- 11) FIREMNÉ ÚVERY. 2014. Zabezpečenie úveru [on-line]. Dostupné na internete: <<http://www.firemneuvery.sk/firemneuvery/5-Bankove-poradenstvo/64-Zabezpecenie-uveru>>
- 12) SLSP. 2014. Kontokorentný úver [on-line]. Dostupné na internete: <<http://www.slsp.sk/podnikatelia-a-firmy/mesta-a-obce/financovanie/prevadzkuje-financovanie/kontokorentny-uver/kontokorentny-uver-3.html>>